

RIIGIKOGU

IV koosseis.

III istungjärk.

52. koosolek.

11. aprillil 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele viivitamise kohta seisukohavõtmisel väiketalude kasutamislepingute tähtaja pikendamisseaduse suhtes.
3. J. Voiman'i küsimine Vabariigi Valitsusele söödismaade korraldamise kohta.
4. Vabariigi Valitsuse vastamine M. Martna küsimisele tööpuuduse kohta.
5. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele Hariduse- ja sotsiaalministri ebaseadusepäraste sammude kohta õpetajate lahtiregistreerimise ja vallandamise suhtes.
6. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele popsi-kohtade korraldamisega viivitamise kohta.
7. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele maal tööliste elukorterite lammutamise kohta.
8. Eesti ja Läti vahel piirijoonega poolitatud kinnisvarade likvideerimise tähtaja pikendamise protokollkiinnitamise seadus — III lugemisel.
9. Riiklikkude põllumajanduslikkude laenude liitmise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — III lugemisel.
10. Riiselja-Ikla raudtee ja Sooba harutee alla maade sundvõõrandamise seadus — III lugemisel.
11. Kalapüügi seaduse muutmise seadus — III lugemisel.
12. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus — III lugemisel.
13. Järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab Esimees K. Einbund kell 10.12 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi A. Tõllassepp.

1. Päevakorra täiendamine.

Juhataja: Juhatusel liikmelt Tõllassepalt on juhatusel nimel ettepanek, täiendada päevakorda 6. punktiga — läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele maal tööliste elukorterite lammutamise kohta.

See arupärimine, mis vahele jäi, oleks pidanud tulema päevakorda, kuna sellele vastamise tähtaeg möödunud, aga kantselei eksituse tõttu on see päevakorrast välja jäänud.

Ettepanek võetakse vastu.

2. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele viivitamise kohta seisukohavõtmisel väiketalude kasutamislepingute tähtaja pikendamisseaduse suhtes.

O. Gustavson (stp, loeb):

1. Kas loeb Vabariigi Valitsus soovitavaks nende renditalude valdajate kohadelt väljaajamise, kelle maakasutamislepingud lõppenud või lõppemas?

2. Kui mitte, miks viivitab siis Vabariigi Valitsus seisukoha võtmisega väiketalude kasutamislepingute tähtaja pikendamisseaduse suhtes, millise esitas Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma liige A. Jõeäär Riigikogule juba 9. detsembril 1929, ja mille vastuvõtt ning maksamahakkamine oleks väiketalude valdajate huvides vajalik hiljemalt 1. maist 1930?

3. J. Voiman'i küsimine Vabariigi Valitsusele söödismaade korraldamise kohta.

Juhataja: See päevakorra-punkt jääb vahele.

4. Vabariigi Valitsuse vastamine M. Martna küsimisele tööpuuduse kohta.

Juhataja: See päevakorra-punkt jääb vahele.

Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi O. Gustavson.

5. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele Hariduse- ja sotsiaalministri ebaseadusepäraste sammude kohta õpetajate lahtiregistreerimise ja vallandamise suhtes.

M. Laarmann (põl): Väga lugupeetud rahvasaadikud! Kui käesolev arupärimine umbes kuu aja eest Riigikogule esitati, ja selle vastuvõtmise küsimus otustamisel oli, oli mul au teatada põllumeeste rühma nimel, et meie rühm on arupärimise vastuvõtmise poolt, kuigi

rühmal selleks sammuks hoopis teised alused ja teised motiivid olid, kui arupärijail ja ka ühel jaol arupärimise toetajail.

Nagu arupärimise lõpul esitatud küsimistest näha, tahavad arupärijad jõuda selgusele, kuidas mõtleb Vabariigi Valitsus edaspidi kaitsta kooliõpetajaid Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi seadusevastaste sammude eest nende lahtiregistreerimisel ja vallandamisel, ja millist rahuldust ta anda mõtleb neile kooliõpetajatele, kes hariduseministeeriumi korralduste tagajärjel olevat kannatanud. Minu arusaamise järgi on arupärijad asunud samale seisukohale, nagu Eesti õpetajate liidu juhatus, kes, nagu liidu häälekandjast nr. 2 s. a. näha võime, õpetajate vallandamise küsimust arutanud, ja nimelt kutsehuvide seisukohalt. Sellelt seisukohalt välja minnes on liit soovitavaks pidanud arupärimise esitamise Riigikogule, eeskätt, nagu häälekandjas lugeda võime, Kildu algkooli sulgemise, Võru gümnaasiumi õpetajate lahtiregistreerimise ja Ohekatku kooli küsimuse kohta. Küsimuse algatajaks oli õpetajate liidu esimees. Põllumeeste rühm ei saa asuda säärasele ühekülsele seisukohale, kuna arvamisel oleme, et hariduse- ja kooliküsimust tuleb käsitleda hoopis laiemalt kui kutsehuvide seisukohalt. Meie arusaamise järgi on algkool ja rahvakool eeskätt see alus, millele tugema peab rahva tuleviku arenemine ja edenemine. Rahvakool suudab selle kõrge ülesande täita siis, kui rahvakoolis valitseb terve vaim, ja koolihing terve on. Selleks hingeks on kooliõpetaja. Meie ei saa vaikselt pealtvaatajaks jääda, kui kuuleme, et koolides see hing mäda on, kui kooliõpetaja, selle asemele, et teha kasvatamistööd, et lapsi kasvatada ja arendada kasulikkudeks riigi kodanikkudeks, selle asemele kooli ümbruse mürgitab ja kasvandikud rikub. Ei saa rahulikuks pealtvaatajaks jääda, kui ümbruskond, lastevanemad, asjatuid katseid teevad, et vabaneda säärastest kooliõpetajatest, olgu neil nimeks Raabe, või mõni teine nimi. Milleks on praegu mitmed koolid saanud? Kas selleks ainult, et kindlustada leiba kooliõpetajatele, kui asja nii võtate, et ainult kutsehuvide seisukohalt välja läheme? Võtame arupärimises nimetatud Ohekatku kooli. See Ohekatku kooli lugu on illustratsiooniks, kui kergelt asja võetakse. Mis sünnib Ohekatkus? Ohekatkus katsuvad lastevanemad mitmel ja mitmel korral oma kõlbmatust õpetajast lahti saada. Õpetajale heidetakse süüks muu hulgas niisugust asja, mida karistatakse Nuhtluseaduses õige raskesti. Nagu meie stenogrammidest lugeda võime, on süüdistuses ette toodud ühe koo-

lilapse vägistamine, ja ümbruskonnal on see teada. Aga ümbruskond ei saa vabaneda niisugusest kooliõpetajast. Nad pööravad maakonna koolivalitsuse poole, pööravad hariduseministeeriumi poole, aga seal öeldakse neile, paragrahvi ei ole. (M. J u h k a m, tõer: Paragrahv ei teinud takistusi.) Härra Juhkami meelest ei tee paragrahv takistusi, aga mina räägin Ohekatku koolist. Kui Teie, härra Juhkam, nii hea oleksite olnud ja selle paragrahvi oleksite kätte juhatanud Harju maavalitsusele, siis oleks see rõõmus olnud, nagu rõõmsad oleksid olnud ka hariduseministeerium ja lastevanemad. Aga kahjuks pole igalpool nii tarku inimesi, kui härra Juhkam, kes need paragrahvid kätte leiaks. Mina arvan, oleks väga hea, kui edaspidi paneksime härra Juhkami hariduseministriks, temal on need paragrahvid käepärast, ja kui siis niisugused juhtumised tulevad, siis ta saab kohe seisukohta võtta ja korraldusi teha. Ja mina arvan, et meil tulevane hariduseminister valmis on.

Aga mina räägin nüüd faktidest, ja seal öeldakse, et Harju maavalitsus oma kooliosakonna näol, samuti ka hariduseministeerium ei ole leidnud paragrahvi, ja seal on siis seltskond ise end aitama pidanud ja ei ole lapsi enam kooli saatnud.

Mulle tuleb meelde Ohekatku loo juures lugu minevikust, nagu enne sõda oli Karksi-Nuias. Karksi ümbruskond tahtis sealse kõrtsi kinni panna, kuna see ümbruskonda mürgitas, aga ei saanud. Siis mindi omaabi juurde: ümbruskond võttis enda kokku ja keelas kõrtsi mineku, pani kõrtsi boikoti alla, ja sel kombel pandi kõrts kinni. Ohekatku inimesed tarvitasid samasugust abinõu kooli vastu, ei saatnud lapsi enam kooli, kuna seal laste hinged mürgitatakse, ja selle tagajärg oli, et kool suleti. Ma arvan, ümbruskond on õigustatud tarvitusele võtma igasugused lubatud abinõud, kui ta mõnesugusest pahest pääseda tahab.

Ma ütlen, meie ei saa jääda rahulikkudeks pealtvaatajateks, kui meie noorsoo vaim mürgitatakse. Nagu meie siin arupärimise puhul ettetoodud andmeist kuulsime, on mitmel pool niisugune lugu käimas. Aga kahjuks mitmesugustel mõjudel tullakse ja päritakse aru, kuidas tohiti registreerida lahti kooliõpetaja, kuidas tohitakse sulgeda niisugused koolid, kui seal niisugune õhkkond valitseb. Minu arvates on säärane talituseviis õieti irvitamine rahva tahtmise üle, see on õieti rahva tahtmise allasurumine. See ei ole demokraatlikkus, vabameelsus, millest mõnel pool nii väga räägitakse, vaid midagi muud. Ma ei unusta ütlemast, et ka Kil-

duga parem lugu ei ole. Kui Kildul koolijuhataja oleks lihtnimene olnud, kui seal ei oleks olnud erakonnategelane, siis meie ei oleks sellest koolist niipalju kuulnud, aga praegu on ühe lahtilastud koolijuhataja pärast torm käimas.

Väga õige on härra Piiskar'i sõna, mis ta ütles oma arupärimise puhul, et Kildul olevat mädanemine suuremaks läinud kui enne, sest vahekorrad ja intriigid olivat teravamaks läinud. Kas peame siis pealt vaatama, et see mädanemine lõpule läheb. (A. Schulbach, tõer: Peab selle algallika välja kiskuma.) Just, seda ma ütlen.

Kui maal ringi liikudes rääkimisi on lastevanematega, ja kui kokku puutuda haridusetegelestega ning kuulda nende otsust, siis ei saa kaht arvamist olla, vaid härra Piiskar'i sõna on täiesti õige, et ühe jao meie kooliõpetajate koht koolitöös ei ole, vaid nad peaksid mujal aset leidma. Aga seal see kurbloolus seisab, et kohalikud elanikud seda paragrahvi ei leia, ega leia ka niisugust asutust, kes neile selle paragrahvi näitaks, kuidas niisugustest inimestest võiks vabaneda.

Meie kooli korraldus on niisugune, et puudub võim, kes enese saaks maksa panna, puudub kooli eest vastutaja. Öeldakse küll, et olevat niisugune võim. Aga kus see on? — Kas on hariduseministeeriumil, koolinõunikul või hariduseosakonnal niisugune võim? — Ei, kellelgi pole säärast võimu. Koolinõunik võib juurdusi toime panna, ja kooliosakonnal on see võim, et neid juurdusi ja teateid võib edasi saata.

Meie kuulsime, et hariduseminister seisab raske küsimuse ees, tal puudub võim vahele astuda, ta peab rahulikult pealtvaatajaks jääma, kui mõnel pool asjad sünnivad, mis ei tohiks koolis sünnida.

Meie toetasime arupärimist selles mõttes, et Riigikogus seda küsimust üldpõhimõtetes arutada. Meie arvates ei ole Riigikogu see koht, kus võiks üksikasjalikult arutada, kuipalju üks või teine asutus, kuipalju üks või teine kooliõpetaja süüdi. Siin on andmed ette toodud, aga neid ei saa põhjalikult käsitleda ega kaaluda, et võiks kohtumõistjaks olla.

Ühes asjas aga võime kohtumõistjad olla, ja nimelt, kui tahetakse, et kool peab tulevikuinimesi kasvatama, siis tulevad koolist kõrvaldada niisugused ollused, kes ei vasta oma kutsele ja kes ei taha või ei või kooliõpetajad olla. (M. Juhkam, tõer: Ja ka need, kes korda maksta ei saa panna.) Meie ei tee siin vahet ei erakondluse ega muu vahel, vaid leiame, et igaüks, kes ei sünni oma kohale, peab minema. Meie arvates ei tohi meie rahvakoolides „Raabesid“ lasta oma tööd

edasi teha, eriti veel kui need „Raabed“ ühe a-ga kirjutatakse: nad peavad koolitöölt lendama. On kurb, et meie hariduseelu juhataja siit kõnetoolilt pidi hüüdma, tulge ja aidake, et meie võiksime koolis korra jalule seada, et praegu seda võimalust ei ole. Meie toetasime arupärimist selles mõttes, et see arupärimine aitaks lahendada kooliküsimust ja korra meie koolides jalule seada.

Juhataja: Rkl. Martinson'i poolt on esitatud lihtülemineku-vormel:

„Riigikogu, ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele Hariduse- ja sotsiaalministri ebaseadusepärase sammude kohta õpetajate lahtiregistreerimise ja vallandamise suhtes, läheb päevakorras edasi.“

Rkl. Piiskar'i poolt on esitatud motiveeritud ülemineku-vormel:

„Riigikogu, ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastuse J. Piiskar'i, O. Gustavson'i, J. Voiman'i ja B. Eilman'i arupärimisele Hariduse- ja sotsiaalministri ebaseadusepärase sammude kohta õpetajate lahtiregistreerimise ja vallandamise suhtes, konstateerib, et Hariduse- ja sotsiaalminister on talitanud õpetajate lahtiregistreerimisel ja vallandamisel ebaseadusepäraselt, ja läheb päevakorras edasi.“

A. Schulbach (tõer, häälet. motiiv.): Arutuseloleva arupärimise läbirääkimistest on kahjuks selgunud, et siin asi iseloomult säärane, kus Riigikogul võimatu olla kohtumõistja ja otsustaja. Kui peaks olema õige, et mõnes arupärimises nimetatud koolis puudus juba kauemat aega tarvilik kord, siis järgneb sellest paratamata, et süüdlased pidid olema ilmtingimata ka need, kelle käes kooli järelevalve ja kes tarvilikke samme ei astunud.

Meie ei eita, et Riigikogus ligikaudu sarnastel juhtudel on käidud vahel ka teist teed. Kuid meie arvamine on, et see tee ei võiks olla edaspidi enam käidav. Valitsuselt, kellest meie osa võtame, eeldame meie, et tema teeb tarviliku ja õiglase otsuse ka arutuselolevas asjas, otsuse, mis tabab kõiki süüdlasi. Ja selles eelduses hääletame meie lihtülemineku-vormeli poolt.

Motiveeritud ülemineku-vormel lükatakse tagasi.

Lihtülemineku-vormel võetakse vastu.

Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi A. Tõllassepp.

6. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele popsikohdade korraldamisega viivitamise kohta.

O. Gustavson (stp): Meie arupärimise esimeseks küsimiseks oli: Kas on Põllutöoministril teada, et popsikohdade korraldamine andeksandmata viibib?

Vastates meie arupärimisele ei eita luugupeetud Põllutöominister, et viivitusi tõesti olnud. Oma vastuses konstateerib minister samuti nagu meiegi, et maakonna korraldamis-komisjonides oleksid pidanud kõik popsikohdade asjad olema otsustatud juba 15. novembriks 1928. Aga nagu mul juba juhus oli konstateerida, oli selleks ajaks arutamata ligemale 1000 asja. Järelikult — väga suur protsent esitatud edasikaebusi ei ole teises instantsis vaadatud läbi tähtjaks.

Samuti ei salga härra Põllutöominister ka seda tõsiasja, et maakorralduse peakomisjonis on suurem osa popsikohdade korraldamise küsimusi alles otsustamata. Härra minister leiab, viivitus olevat tulnud paratamata sellest, et olevat tarvis olnud kohtadel korraldada järelevaatusi, ära oodata päranduseasjade selgitamist j.n.e. Ma ei salga, et need põhjused on tõesti osalt mõjutanud popsikohdade korraldamisega viivitamist niihästi kohalikkudes korraldusekomisjonides kui ka maakorralduse komisjonides. Aga ometi ei saa jätta konstateerimata seda, et üheks viivitamise peapõhjuseks on, eriti kohalikkudes korraldusekomisjonides, olnud komisjonide töö alguse suur hiline mine. Mul oli juhus juba rõhutada, kuidas terves reas valdades kohalikud korraldusekomisjonid astusid kokku märksa hiljem, kui see seaduses ette nähtud. Härra minister ütleb, see olnud tingitud sellest, et kohalikkudel korraldusekomisjonide esimeestel olnud kõiksuguseid muidki hädalisi töid toimetada. Aga see ei õigusta ometi kohalikke ringkonnavalitsejaid tegemata jätma seda, mis seaduses tähtajaliselt ette nähtud. Me oleme juba varemalt juhtinud tähelepanu kohalikkude korraldusekomisjonide esimeeste ebakorrapärasele tegevusele ning rõhutanud, et keskasutus ennast rohkem maksma paneks, nõudes komisjonide esimeestelt seaduse täpset täitmist niihästi komisjonide õigeks ajaks kokkukutsumise kui ka komisjonides asjade sisulise arutamise suhtes. Kahjuks on meie märkused jäänud hüüdja hääleks kõrbes. Ja meil ei jää nüüd teha muud, kui konstateerida veel kord, et ka Põllutöoministeriumi keskvalitsus on süüdi kõrvalekaldumistes popsiseaduse täpsest täitmisest.

Keskvalitsuse ükskõiksus meie pealekäämistele suhtes tingis mitmedki väärnä-

tused popsiseaduse teostamisel. Teistsugusel suhtumisel ei oleks kohalikkude korraldusekomisjonide esimehed igatahes julenud nõnda andeksandmata viivitada korraldusekomisjonide tööde algamisega ega poleks riskinud seadust käsitada nii erapoolikult — popside kahjuks, nagu see mitmel pool õnnetuseks sündinud.

Meie märkisime juba oma arupärimises ja selle põhjendamisel, et mitmes kohalikus korraldusekomisjonis ja osalt ka maakorralduse komisjonides on seadust katsutud tõlgitseda rohkem popsi kahjuks kui kasuks. Kuuldus otse uskumatuid asju, kuidas eriti kohalikkudes korraldusekomisjonides on katsutud seadust käänata ja väänata selleks, et aga iga hinna eest saada lahti popsisist.

Ma rõhutan veel kord: selles popsiseaduse mõtet pea peale pööravas tendentsis on suurel määral süüdi Põllutöoministeriumi keskvalitsus, kes selle asemele, et võidelda selle tendentsi vastu, on oma poolt aidanud seda tendentsi aina suurendada. Peale mainitu tõendab seda tõsiasja popsiseaduse määruse väljatöötamise käik, kus kalduti minema vastollu seaduse mõttega. (Põllutöominister A. Kerem: Millal see oli?)

Lubatagu mul tõenduseks tsiteerida Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadusest kaht paragrahvi seaduse hilisemast redaktsioonist. Teatavasti parandati popsiseadust 1928. a. üheks olulisemaks parandatud osaks osutus Saaremaa popsikohdadele antavate juurdelõigete ümberotsustamine. Tähen datud juurdelõikeid käsitlev § 20-da teine ja kolmas lõige võeti vastu järgmiselt: „Maakorralduse seaduse alusel Saaremaal (maakond) asutatud korraldusepiirkonda arvatud ja käesoleva seaduse § 1. märkus 2. tähendatud, kui ka sama seaduse alusel eraldamisele kuuluvatele väikema- ja majapidamistele, mille omanikud või kasutajad ise või nende ainukesed otsekohe sed pärijad Maaseaduse § 15. lit. a alusel ei ole saanud maad või mujal ei oma kõlblikku maad üle 5 ha, antakse maa kasutaja soovil ülesharimiseks või rohu maana kasutamiseks kõlblikku maad juurde, kuid mitte üle 8 ha.

Maad antakse juurde maakorralduse komisjoni sellekohase otsuse alusel, kui eraldatav või omanduses olev maatükk ei võimalda senise majapidamise alalhoidmist.“

Siit peaks olema selge, et kordadel, kus popsikoha suurus ei ületa 5 ha, ja eraldatav või omanduses olev maatükk ei võimalda senise majapidamise alalhoidmist, on popsil õigus saada juurdelõikena maad kuni 8 ha.

§ 20¹ kõneleb sellest, kust võetakse popsidele juurdelõigete andmiseks maad. See kõlab järgmiselt: „Käesoleva seaduse § 20. teises lõikes tähendatud maa- ja majapidamistele antakse maid juurde korraldusepiirkonna kruntimisel ja võetakse korraldusepiirkonda kuuluvatest riigi-, kogukonna- ja asutustemaadest; teistest maaomandustest eraldatakse juurdelõigete andmiseks maid proportsionaalselt nende 1. mail 1928. aastal olnud suurusele, kusjuures maaomanduse maid, mis kasutati enne 8. märtsi 1926. a. iseseisvate majapidamistena mitte üle 20 ha kõlbliku maaga, ei arvestata, ja ükski eramaa-omandus või iseseisev majapidamine ei või kaotada üle 30% kõlblikku maad.

Väikemaa- ja majapidamistele, mille kasutajatel ei ole pärijaid esimeses ega teises sugulus- või hõimluseastmes, ei anta maad juurde.“

Paragrahvi tekst peaks olema selge. Siin seletatakse, kust saab maad juurdelõigeteks. Kõigepealt riigi-, kogukonna- ja asutustemaadest. Nende maade suhtes ei fikseerita seaduses kitsendusi, millistel juhtudel neid maid juurdelõigete andmiseks kasutada ei saa. Teisi maaomandusi käsitletakse lahus esimestest ainult seepärast, et viimaste suhtes on seaduses endas ette nähtud teatud kitsendused. Kõigepealt eraldatakse juurdelõigete andmisest need majapidamised, kus on kasutada maad kuni 20 ha, tähendab — väikekohad. See on üks kitsendus. Teiseks nähakse ette, et eraldamise puhul see koht, millest eraldatakse popsidele juurdelõikena antav maa, ei tohi kaotada üle 30% kõlblikku maad. See on teine kitsendus.

Paragrahvi kolmandas lõikes ettenähtud kitsendus, mis käsitleb juurdelõike saamise õigust sõltuvalt pärijate olemasolust, on üldist laadi ja käib nii riigi-, kogukonna- ja asutustemaade kui ka teiste maaomanduste kohta. Muud kitsendusi seadus ette ei näe popsidele juurdelõigete andmisel. Asi näib olema selge. Vaatame aga nüüd, kuidas on seda selget paragrahvi kutsunud tõlgitseda Põllutöeministeerium oma vastavates määrustes. Tähendatud paragrahvi käsitleb määruste § 19. Määruste § 19. on tõmmatud kindel vahe ühelt poolt riigi-, kogukonna- ja asutustemaade ja teiselt poolt teiste maaomanduste vahel. § 19. sissejuhatavat üldosa kõlab järgmiselt: „Juurdelõigete määramise tarvidust ja võimalust väikemaa- ja majapidamistele Saaremaal selgitab kohapeal maakorraldaja ja seab kokku maa juurdeandmise kava Maakorralduse seaduse (RT 23 — 1926) § 22. alusel kokukutsutaval korraldusepiirkonna maa- valdajate koosolekul. Kavas tähendatakse

juurdelõike suurus keskmise väärtusega kõlvikute järgi ja millistest maaomandustest maa juurdeandmine tarvilik.“

Edasi öeldakse:

„Maa juurdeandmisel tuleb pidada silmas järgmist: 1) Riigi-, kogukonna- ja asutustemaadest võib juurdelõigete andmiseks ära kasutada kõik nimetatud maad, välja arvatud: a) maaomaniku (riik, kogukond, asutus) ametnikkude ja teenijate varustamiseks, niisama loodusevarade ja -jõudude ning tööstusettevõtete kasutamiseks tarvilikud maad, riigimaade suhtes maksvates seadustes ja määrustes ettenähtud ulatusel; b) riigile, omavalitsustele ning seltskondlikkudele organisatsioonidele nende asutuste ülesannete täitmiseks tarvilikud maa-alad; d) põlise tarvitamise õigusega (Maaseaduse § 15. p. a) väljaantud riigimaad; e) riigimetsad, mille planeerimine ei ole lubatud Maaseaduse § 23. alusel.“

Need kitsendused maksavad riigi-, kogukonna- ja asutustemaade kohta. Teistest maaomandustest võetavate juurdelõigete kohta pannakse aga maksuma sootuks uus, ma ütleksin õige üllatav põhimõte. Punkt 2. samas paragrahvis ütleb: „Eramaadest juurdelõigete määramisel võetakse aluseks: a) väikemaa- ja majapidaja ainukasutamisel olevad maatükid ja b) ühiselt kasutada olevatest maadest maa-alad senise kasutamise ulatuses, kusjuures arvesse võetakse ka loomade karjatamisel ühisel kasutamisel olnud heinamaad, vastavalt nende kasutamise väärtusele karjamaana pärast heinategemist. Maa kasutamise ulatus tehakse kindlaks määruse § 15. ettenähtud alustel ja arvestatakse lapimaade kruntimisel ühiskasutusel olnud kõlvikute keskmise väärtuse järgi.“

Ilma et seadus selleks annaks alust, on võetud II liigi suhtes sisse sootuks uus moment: teistest maaomandustest antakse popsidele juurdelõikeid ainult senise kasutuse suuruses. See senine kasutamise suurus ongi see moment, mis minu meelest käib popsiseaduse § 20. kolmanda lõike vastu, mis seab juurdelõike andmise lähtekohaks senise majapidamise alalhoiu tarve. Alguses oligi määruste § 19. kavatsatud panna maksuma särasena. Saaremaa sotsialistlikkude rahvasaadikute pealekäimisel lisati teoksilolevale paragrahville lõpuks veel juurde uus kolmas lõige, mis seab jalule popsiseaduse § 20. kolmanda lõike mõtte ja käib järgmiselt:

„Juurdelõike suurus tuleb kõigil võimalikkudel juhtudel säraselt määrata, et maakasutajal või omanikul võimalus jääks loomi senise majapidamise ulatuses ülal pidada aasta läbi.“

Kolmas lõige nõuab, et juurdelõigete suurus tuleb kõigil võimalikkudel juhtu-

del säärased määrata, et maakasutajal oleks võimalik loomade pidamine senise majapidamise ulatuses aasta läbi. Põllutöoministeeriumi keskvalitsus on aga praeguse valitsuse päevil asunud tähendatud lõiget tõlgitsema nõnda, nagu käiks see ainult paragrahvi esimeses punktis, aga mitte teises punktis ettenähtud juurdelõigete kohta. Ma kuulen esmakordselt säärast seaduse tõlgitsemist, kus üldiselt mõeldud lõpulõige öeldakse maksvat ainult paragrahvi ühe eelmise osa kohta. Oleks määruse § 19. kolmas lõige mõeldud nõnda kitsana, siis oleks seda igatahes lõikes endas väljendatud.

Milleks muuks saab seda meelevaldset tõlgitsemist nimetada kui katseks, teha poksile kahju ta kaitseks mõeldud seadusega. Ja kuidas see keskvalitsuse popsidevaenulik tendents popsiseaduse teostajaid kohtadel mõjutanud, selgub jällegi kõige paremini Saaremaa näidetega.

Saaremaal räägitakse päris avalikult sellest, kuidas keskvalitsus oma mõjuavaldamises on sõندانud minna niikaugele, et eraviisil informeeritud Saaremaa maakorraldamise komisjoni, kuidas komisjon peaks popsiseadust tõlgitsema võimalikult popside kahjuks ja peremeeste kasuks. Ja see mõjuavaldus on andnud tagajärgi. Saaremaal on mitmed maakorraldajad sõندانud minna säärase erapoolikuse ni, mis peaks need ametnikud viima paragrahvi alla. Tõepoolest, kui mõni maakorraldaja julgeb teiste juuresolekul antud tunnistuse vastupidiselt paberile panna, siis peaks säärast ametnikku kutsuma korrale vastutusele võtmisega. (H. S u m b e r g, rhv: Mispärast ta ei ole vastutusele võetud? Miks Teie ei ole kaevanud?) Teie imestate, mispärast seda tehtud ei ole. Aga selle tendentsi juures, mis mõõduandev Põllutöoministeeriumi keskvalitsuse mõne kõrgema ametniku suhtumises popsiseadusse, tuleb imestada mitte seda, et tähendatud maakorraldajad pole võetud vastutusele, vaid seda, et nad ei ole saanud ametikõrgendust. Meil on ju mitmes ministeeriumis maksev üks mõõdupuu: kui ametnik eeskujulikult silmas peab ülemuse näpunäiteid, olgugi seadusele risti vastukäivaid, siis on kindel selle ametniku kiire tõus teenistuseredelil. Seepärast peaks olema veidi piinlik rkl. Sumberg'il tulla naiivi küsimisega: mispärast ei ole need ametnikud vastutusele võetud.

Kuidas Saaremaa maakorraldamise komisjon popside asju arutanud, selle illustreerimiseks lubatagu mulle tsiteerida üht Riigikohtule esitatud asjaomast edasikaebust.

Selles öeldakse järgmist: „Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise

seaduse § 20. (RT 46 / 1928. a. red.) põhjal on meil õigus oma väikekohtadele juurde saada ülesharimiseks või rohumana kasutamiseks kõlblikku maad kuni 8 ha. Asjaolu, et meie senised maad oma väikesuse tõttu ei võimalda senise majapidamise alleshoidmist, on maakorralduse komisjoni poolt õigeks tunnustatud. Maakorraldaja J. Kurvits'a poolt kokkuseatud kava järgi oli, vastavalt loomaüksuste arvule ja korraldusepiirkonda kuuluvate maade suurusele, ette nähtud iga loomaüksuse karjatamiseks 1,47 ha keskmist karjamaad ja 0,05 ha keskmist heinamaad ja iga loomaüksuse talve jooksul ülalpidamiseks 1,50 ha keskmist heinamaad, kokku iga loomaüksuse ülalpidamiseks seega juurdelõige 3,02 ha rohumaad tarvilikuks tunnustatud.

Saaremaa maakorralduse komisjon leidis, et loomaüksuste talve jooksul ülalpidamiseks ettenähtud 1,50 ha keskmise heinamaa juurdeandmine ei olevat kokkukõlas kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse elluviimise määruse § 19., mispärast selles osas muutis esitatud kava. Selle arvamisega ühines ka maakorralduse peakomisjon, kes peale selle leiab, et mingit vastolu ei olevat seaduse ja selle elluviimise määruse vahel, ning et seaduseelnõu seletuskirja järgi olevat tahetud kindlustada väikemaapidamistele ainult nende käes püsival kasutamisel olev maa ja see eraldada ühismaast, juurdelõikeid aga anda ainult riigi-, kogukonna- ja asutustemaadest, seal kus see võimalik. Seal, kus riigi-, kogukonna- ja asutustemaad läheduses ei ole, võivad peakomisjoni arvates väikemaapidajad juurdelõikeid saada ainult tegeliku kasutamise ulatuses, see on ühis- karjamaadest vastavalt suvisele ühiskarjatamisele, mitte aga kuni seaduse § 20. ettenähtud normini, s. o. kuni 8 ha, mis võimaldaks ka loomade ületalvepidamise.

See arvamine on ekslik ja otsekohe- ses vastolus Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade seaduse § 20¹ sisuga ning mõttega. Tähendatud paragrahv näeb ette, et peale riigi-, kogukonna- ja asutustemaade eraldatakse ka teistest (eramaadest) juurdelõigete andmiseks maid, ainult selle kitsendusega, et ei vähendata majapidamiste maid, kus pole üle 20 ha kõlblikku maad, ja ükski eraomandus või iseseisev majapidamine ei või kaotada üle 30% kõlblikku maad. Järelikult võib eramaadest juurdelõigete andmiseks tarvita kuni 30% nende kõlblikust pindalast seal, kus see tarvilik väikemajapidamistele senise majapidamise alalhoidmiseks.

Kava kokkuseadmisel maakorraldaja J. Kurvits'a poolt on juurdelõigete and-

misest vabad kõik alla 20 ha suurused maapidamised, ja on konstateeritud, et juurdelõigete andmise läbi ülejäänud eramaadest neil asuvad maapidamised vähenevad 20,67% võrra. Seega on kava täiesti seaduse piirides kokku seatud ning selle muutmiseks puudus igasugune alus.

Seaduse tekst on sedavõrt selge, et seletuskirja, kuigi see peaks vastupidist seletama, seaduse sisu ümberlukkamiseks ei võiks tarvitada. Kuid seaduse seletuskiri ei sisalda üldse midagi säärast, millega võiks peakomisjon oma väiteid põhjendada.

Vabariigi Valitsuse ettepaneku juures 16. III 1928 Riigikogule esitatud Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõule juurdelisatud seletuskirjast on näha sootu vastupidist. Seletuskirjas juhitakse tähelepanu sellele, et riigi maatagavara Saaremaal võrdlemisi väga väike, mitte üle 1.000 ha; riigimaadel asuvaid vabadikke aga, kelle maapidamisi vaja täiendada, on 1042. Seletuskirjas öeldakse sõna-sõnalt: „Selle järgi on selge, et eramaadel või nende ümbruskonnas asuvate vabadikkude maapidamiste täiendamisele riigimaade arvel kuigi suuri lootusi panna ei saa, vaid seda tuleb teha lapimaade korralduse piirkonda arvatud maaomanduste arvel.“

Edasi juhitakse tähelepanu sellele, et senise seaduse järgi igale vabadikkohale Saaremaal, vaatamata sellele asuva majapidamise suurusele ja tarvitusele, vähemalt 2—3 ha heinamaad juurde lõigatakse (üle selle karjamaa). Vabariigi Valitsuse arvates aga ei ole neile kõigile juurdelõigete andmine tarvilik, sest: a) osal ei ole üldse loomi, (222 üksust, mis moodustab 13,01%) seega neile jätkub praeguse majapidamise alleshoidmiseks nende isiklikul kasutamisel olevast maast, b) on väikemaapidajate seas üksikuid isikuid 279, ja neile juurdelõike andmine oleks põhjendamata. Neist kaalutlustest välja minnes on maksma pandud kaks uut põhimõtet: 1) juurdelõike määramine peab sündima väikemajapidamise vajaduse kohaselt ja 2) juurdelõigete andmine võib sündida proportsionaalselt maapidamistest, mis üle 20 ha, ja ükski majapidamine ei või kaotada üle 30% kõlblikku maad.

Need põhimõtted on väljendust leidnud §§ 20, ja 20^a.

Igasugustest juurdelõigetest jäävad seega ilma need, kellel loomi ei ole, ja need, kellel ei ole lähemaid päriajaid. Ülejäänud väikemaa- ja -majapidajad on õigustatud aga juurdelõike saamiseks vajaduse kohaselt, s. o. kui endine maatükk ei võimalda senise majapidamise alalhoidmist.

On see konstateeritud, on popsikoha valdajal täielik õigus juurdelõike saamiseks.

Seega ei ole juttugi ainult väikemaapidamistele nende käes püsival kasutamisel oleva maa kindlustamisest. Suurem osa neist on kinnistatud väikekohtade omanikud, ja seega nende omanduses ja püsival kasutusel olev maa neile ennegi küllalt kindlustatud. Need on kinnistatud kohad Saaremaal suuremal hulgal. Seaduse siht on majapidamise — loomade pidamise võimaluse kindlustamine. Et loomi ainult suvise karjatamisega üle talve ei saa pidada, vaid et nende talviseks toitmiseks heinamaad vaja selleks tarviliku heinatagavara muretsemise võimaldamiseks, on vastuvaidlemata selge.

Veel selgemaks muutub asi, kui võrrelda maakomisjonis eelnõu arutamisel ettetoodud seletusi ja eriti, kui arvesse võtta Riigikogu poolt vastuvõetud maakomisjoni ettepaneku põhjendusi, — ettepanek 21. I 1927, — millega tagasi lükati Riigikogu liikmete J. Teetsovi, O. Puki ja K. Tonkman'i poolt esitatud kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse § 20. kaotamise eelnõu. Neis põhjendustes öeldakse järgmist: „p. 5) talude kruntimisel kaotavad vabadikud loomapidamise võimaluse, kui neile tükikest karja- ja heinamaad ei anta; 6) riigirenditalude korraldamisel ja kruntimisel on seni vabadikkudele-popsidele talumaade arvel maad juurde antud, saagi 10 ha ühele kohale; 8) vabadikkudele karja- ja heinamaadest mõnehektarilise maatüki andmine suurendaks ülesharitud maa hulka; 9) väikemaapidamistele maa juurdeandmine vähendaks tööpuudust ja vähendaks ka meie riigist tööjõuliste kodanikkude võõrsile väljarändamist.“

Mis puutub Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse elluviimise määruse § 19., siis peab tähendama, et Vabariigi Valitsusel õigust ei ole oma määrustega seadusi muuta, vaid temal on õigus seaduse piirides selle elluviimiseks määrusi anda.

Kui määruste § 19. teise lõike p. 2. lit. a) ja b) saaks nii kitsalt tõlgitseda, nagu seda maakorralduse peakomisjon teeb, siis peaks ühtlasi konstateerima, et määrus selles osas on seadusevastane ja tühine, nimelt et eramaadest juurdelõigete andmisel tuleb ainult senise kasutamise ulatust aluseks võtta ja see arvestada määruste § 15. ettenähtud alustel, mis käsitlevad sootu teist asja, s. o. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade sead. § 31. teises lõikes ettenähtud karjatamise õiguse korraldamist ühistel karjamaadel.

Määruste § 19. kolmas lõige on aga täiesti kokkukõlas seadusega ja kindlustab, et juurdelõike suurus tuleb kõigil võimalikkudel juhtudel sääraselt määrata, et maakasutajal või -omanikul võimalus jääks loomi senise majapidamise ulatuses ülal pidada aasta läbi. Järelikult tuleb ka talve jooksul loomade ülalpidamiseks tarvilik heinamaa juurdelõikena eraldada loomaüksuste arvule vastavalt.

Peakomisjoni arvamine, et määruste § 19. kolmandas lõikes ettenähtud võimalust tuleb käsitleda ainult § 19. teise lõike p. 1. ettenähtud riigi-, kogukonna- ja asutustemaadest juurdelõigete andmisel, mitte aga sama lõike p. 2. ettenähtud eramaadest juurdelõigete andmisel, on põhjendamata. Kolmas lõige on sedavõrt selge, et säärast arvamist ei võiks üldse tekkida. Kolmandas lõikes ei ole sõnagi nimetatud seda, et ainult riigi-, kogukonna- ja asutustemaadest võiks ka talviseks loomade ülalpidamiseks juurdelõikeid anda, vaid vastupidi, kolmandas lõikes räägitakse kõigest võimalikkudest juhtudest, seega ka eramaadest, kui Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade seaduse §§ 20. ja 20¹ seda võimaldavad.“

Säärastena kõlavad edasikaebuse motiivid. Küsimus on põhimõttelikult suure ulatusega ja tuleb huviga oodata, millisele seisukohale asub Riigikohus.

Nõnda on kujunenud lood popsiseaduse teostamisel Saaremaal. Aga ka teistes maakondades ei ole kahjuks popsiseadust teostatud nõnda, nagu see oleks olnud vajalik. Popsiseadus, see oli popside kaitseadus. Kahjuks on aga sellest kaitseadusest katsutud teha popside — ma ei tahaks öelda kägistamise seadus, see oleks liiga tugev, — vaid ma piirduksin pehme iseloomustusega — popside karistamise seadus. Tuleb kahetseda, et Põllutöominister oma vastuses selle tähtsa sisulise momendi jättis hoopis puudutamata. (K. T o n k m a n, põl: Põllumeeste kogude mehed ütlesid juba siis, et see halb seadus on.) Põllumeeste kogude rühm ütles isegi rohkem kui ta ütles oleks pidanud. (K. T o n k m a n, põl: Meie ütlesime jah, et see seadus halb on.) Meie seaduseandluses on siamaani maksnud põhimõtte, et seaduse seletamisel ei tule arvestada seadusevastaste arvamist, vaid seaduseandja tahet. Oma tahet on Riigikogu kahel korral selgesti väljendanud siis, kui ta popsiseaduse vastu võttis, ja hiljem, kui ta 1928. a. popsiseadust parandas. Meil on seepärast täielik õigus nõuda, et Põllutöominister peaks seda seadust tõlgitsema ja teostama seaduseandja tahte kohaselt. (K. T o n k m a n, põl: Halb seadus, ei kannata välja.)

Meie arupärimise teine küsimine käsitles seda, kuidas Põllutöoministerium kavatses toimida popsikohtade tegelikul eraldamisel. Me küsime oma arupärimises, mis kavatses Põllutöominister teha popsikohtade tegeliku eraldamise ning nende kinnitamise kiirustamiseks valdajate nimel.

Põllutöominister arvas, nagu oleks popsikohtade tegelik eraldamine lähemas tulevikus kõigiti kindlustatud. Meie ei suuda kahjuks seda optimismi jagada. Mul oli juba juhus konstaterida, et Põllutöoministeriumi kõrgemate ametnikkude arvamisest selles küsimuses lahku lähevad. Põllutöoministri abi, lugupeetud härra Talts, seletas, nagu Põllutöoministergi, et popsikohtade eraldamisel tuleb kasutada neid samu tehnilisi jõude, kes sõidavad kohtadele asundusetalude korraldamiseks. Meie meelest on see päris õige põhimõte — minimaalse jõukulutusega saavutada maksimaalseid tulemusi. Oleks ju tõepoolest ebaotstarbekohane tänava aasta saata tehnilised jõud asundusetalude korraldamiseks ja tuleval või jälle järgnevatel aastatel komandeerida samu jõude teist korda popsikohtade korraldamiseks kohtadele. Ei ole takistusi, et terve maakorraldamise töö viidaks kogu ulatuses läbi tervete raioonide kaupa. Kui Põllutöoministri märkusele kohalt reageeriti vahelhüüuga, siis vastas ta, tema ei teadvat, kuidas asjad enne olnud, aga kuidas nad nüüd on, seda teadvat ta küll. Neist tõendustest võib järeldada, et härra Põllutöominister jagab oma abi härra Talts'i orientatsioonile: popsikohad tulevad võtta korraldamisele ühtaegu asundusekohtadega.

Mis aga mind sundis komisjonis ja sunnib siingi kahtlema, on see, et Põllutöoministeriumi üks kõrgem ametnik, härra Sinberg, kes praegu istub härra ministri kõrval, seda orientatsioonile ei jaga. Härra Sinberg seletas eelarve vastavas alamkomisjonis, et ministri abi poolt pooldatavat koostööd võib küll praktiseerida, aga ainult õige piiratud ulatuses, nimelt nõnda, et ühtaegu asundusetalude korraldamisega võetakse korraldamisele ainult need popsikohad, mille piirid puutuvad kokku korraldatavate asundusetaludega. See on igatahes palju kitsam orientatsioon, kui härra ministri ja ta abi oma. Terve küsimus seisab selles, kes oma orientatsiooniga mõõduandvaks jääb, kas härra minister ja ministriabi või maakorralduse tööde tegelik juht härra Sinberg. Näib olema absurdne küsimust üldse nõnda seada: kelle orientatsioon on mõõduandev — kas härra ministri või talle alluva ametniku oma. Teoreetiliselt küll, aga praktiliste kogemuste

kohaselt mitte. Põllutöoministeriumis eriti on olnud enam kui üks juhtum, kus alluv on enese pannud maksma ülemuse tahtele otse vastukäivas suunas. Meie rühm ei saa antud korral soovida midagi muud, kui et härra Põllutööminister siin tõepoolest oma orientatsiooni tegelikult läbi viiks ja popsikohtade korraldamise täies ulatuses seoks asundusetalude korraldamisega kohtadel.

Asunikke on, tõsi, palju rohkem kui popse. Aga ometi ei saa öelda, et ka 13.000 popsi elulisi huve ei tuleks arvestada.

Meie meelest on ülim aeg, et Põllutöoministerium siin ükskord asuks teostama seda, mis popsiseaduse olulisemaks osaks: et popsikohad ei jääks ainult tegelikult popside kasutada, vaid et need eraldataks ja kinnistataks nende valdajate nimele. Siia maani ei ole ses suhtes kahjuks kuigi palju aktiivsust näidatud. On ülim aeg asjaga rutata. Popse ei tohi ometi igaveseks jätta rippuma maa ja taeva vahele.

Meie rühm jääb enne kui pärast oma nõude juurde, et Põllutöoministerium peaks tegema kõik selleks, et popsikohtade küsimuse arutamist komisjonides kiirustada ja asuda popsikohtade tegelikule eraldamisele ning nende kinnistamisele nende valdajate nimele.

H. S u m b e r g (rhv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei taha puudutada seda küsimust sisuliselt, kas see seletuskiri rahuldab üksikuid popse Saaremaal või mitte, vaid tahan puudutada üht teist küsimust, mille kohta rkl. Gustavson tähendas, et popsiseadus peaks olema popside paremuseks, on aga karistuseks, interpreteerides seda seisukohta, katsus anda seletuse selles mõttes, nagu oleks võimata selle seaduse kohta neil asutustel, kes seadusi selgitavad, seisukohale asuda, mis Riigikogu tahteavaldusele vastab, ja nagu oleks seaduse käsitamine seotud asjaoludega, mis lõhnavad vangiroodu järele. (V a h e l h ü ü e.) Muidugi. Selle põhjal tekib mul küsimus kahest seisukohast. Esiteks, kas on olemas mingisuguseid konkreetseid andmeid, missuguseid rkl. Gustavson aga ette ei toonud, selle kohta, kus ja kelle poolt sääraseid asju on tehtud, millest rkl. Gustavson rääkis. Mulle tundub imelikuna, ja ma arvan, et vähe on sellest, kui kasutatakse Riigikogu kateeder, et tuua asju ette asutuste kohta, mis teatud viisil kohtu ülesandeid täidavad, sääraseid raskeid süüdistusi. Meie teame, et popsikomisjoni eesistuja on rahukohtunik, ja komisjoni liikmed seaduses ettenähtud isikud. Nüüd seletatakse aga Riigikogu kõnetoolilt avalikult, et kui inimene selle kohtu ees on

öelnud „jah“, siis kantakse protokollis sisse „ei“. Seega on kindlal kujul öeldud, et Saaremaa popside komisjonis tõlgitakse ütlusi valesti. Kui tahetakse sääraste asjadega välja tulla, siis peaks ka konkreetseid näiteid ette tooma. Seadus kohustab igauht, kellel mingisugune seadusevastane talitamine teada, sellest teatama kuritegu jälgivale võimule. Nüüd aga tullakse Riigikogusse ja öeldakse, et Saaremaal protokolli võltsitakse, ja visatakse varjuheitev pilk komisjonile, ilma et tõendus ette tuuaks; see on lubamatu nähtus, ja avalikus elus võib selle eest laimamise ja valekaebuste eest vastutusele võtta. Aga siin on välja tulnud seega, et on võimalik Riigikogu kateedrit tarvitada, sest on selge, et siin üht ega teist vastutusele võtmise viisi kasutada ei saa. Aga kui tahetakse meeoleolu luua, et seadus ei kõlba... (A. J õ e ä ä r e, stp vahelhüüe.) Siis on selge, mis Teil öelda on. (V a h e l h ü ü e.) Kui Saaremaa popside komisjon ja maakorraldaja midagi teinud, millega pooled rahul ei ole, siis ei saa veel öelda, et Saaremaa popsidele tehakse lausa ülekohut. Ma pean ütlema, see on naiiv seletus. Popsikomisjoni otsuse peale võib ju edasi kaevata maakorralduse komisjoni, maakorralduse peakomisjoni ja Riigikohtusse. Siin on neljakordne instants. Kui siin tullakse teisiti seletama, siis on see meeoleolu loomise motiiv nende asutuste arvel, kellest meil lugupidamine peaks olema. Kujutage ette, missuguse meeoluga tuleb Saaremaa pops popsikomisjoni, kui ta loeb, kuidas see talitanud. See on täielik korruptsiioniline nähe ja see sündivat siiski Saaremaal, mitte kuskil Kamtschatkas. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Kus Teie siis olete? Ma arvan, Teil ei ole kohuseks tehtud siin unistada, vaid Teie olete sunnitud selle teatavaks tegema prokuratuurile. (L. J o h a n s o n, stp: Kas Riigikogu liige saab kaevata?) Muidugi saab, iga kodanik saab kaevata. Vaadake, seepärast ütlen, siin on tegemist kohtuasutustega, ning selle tõttu tuleb siin konkreetset rääkida, sest meie ei või nende kohta nii kergel käel seisukohta võtta ja nende peale varju heita. Siin peaksime olema päris reaalsed, ja ei tohi tulla välja umbkaudsete juttudega.

Olen popsikomisjonides küllalt käinud ning pean ütlema, et seal 99% küsimustest lahendatakse rohkem maakasutaja huvides kui maaomaniku huvides. Tooksin reaalseid näiteid, mis maakasutamise küsimuses esile tungivad. Meil on siia maani olnud kinnisvara seisu määramiseks hüpotekaar-raamatud. Aga mis ütleb popsiseadus? See lööb hüpotekaarimõiste hoopis ümber. Kui kinnisvara omandate

kinnistuseraamatute järgi, siis ei saa teie kõiki maa peal asuvaid päraldiseid, vaid popsikoht ja majad eraldatakse. Näiteks selgus Tartus üks säärane juhtumine, kus kinnisvarale oli obligatsioonilaen antud, kuid de facto ei olnud seda kohta olemas. See koht oli popside vahel jaotatud, ja popsikohta müüa ei saa, nii et praktilist efekti sellel obligatsioonil ei olnud.

Kui obligatsioonilaen antakse kinnisvarale, siis on see kinnisvara seaduse järgi pant. Seadus ei luba panti jagada ilma obligatsiooni omaniku nõusolekuta. Aga mis on popsiseadus teinud? Pant jaotatakse ja lõpuks panti ei olegi enam. (O. Gustavson, stp: Olge lahked, võtke popsiseadus kätte!) Popsiseaduses ei ole seda olemas. Ei ole öeldud, et vastavad hüpoteekarlaenu üle lähevad. (Vahelhüüe.) Ma rääkisin, kuidas neid asju aetakse. Ei ole õige, nagu ei oleks popsidel kaebuste lahendamiseks vastavaid asutusi, selleks on 4 instantsi, viimane Riigikohus. Ei saa tulla süüdistusega, nagu oleks popside suhtes ülekohtuselt talitatud. Kogu aja on maad võrandatud rohkem heatahtlikult maakasutaja suhtes, kui maaomaniku suhtes. Seaduses on öeldud, et kui kinnisvara omandate, siis lähevad kõik päraldised — majad — kinnisvarana üle omandajale, kuid kogu aja on popsimajad, mis sellel maa-alal asuvad, eraldatud. Ma ei ole näinud oma praktika kestel, et oleks sihilikult talitatud maakasutajate suhtes. Ma pean ütleva, et 99% neist, kus seadus selgusetu oli, on otsustatud just maakasutaja kasuks. Seepärast arvan, et etteheited popsiseaduse teostajatele täiesti üleardused on.

O. Gustavson (stp, fakt. märk.): Faktilise märkusena tahtsin õiendada eelkõneleja kolme ebaõiget väidet.

Kõigepealt seda, et mitte kõik korraldusekomisjonid ei ole kohtuliku koosseisuga. Kohaliku korraldusekomisjoni koosseisust ei võta osa ükski kohtunik.

Teiseks seda, et ma ei teinud kõnesolevaid etteheiteid mitte Saaremaa maakorralduse komisjoni aadressil. Mina konstateerisin, et Saaremaa maakorraldajad oma ülekuulamistel on protokolleerinud tõsiasju mitte nii, nagu need avaldatud. Maakorraldajad ja maakorralduse komisjon on kaks iseseisvat.

Kolmandaks seda, et ei ole õige, nagu jätaks popsiseadus võlausaldajate huvid hoopis kaitseta. § 26 selles seaduses ütleb: „Käesoleva seaduse § 1. p.p. b ja c ning märkus 2. ettenähtud kinnisvarade müümisel vabastatakse need kõigist peakoha peale ingrosseeritud võlgadest. Leiab võlausaldaja, et peakohale ülejäänud maa ta võlga ei kindlusta, on tal õigus kuue

kuu jooksul arvates teadaande ilmumisest „Riigi Teatajas“ nõuda võla tasumist vastavalt eraldatud kinnisvara hinnale, mida maakasutaja kohustatud maksma peakoha omanikule. Peakoha omanikul on õigus võla tasuks anda eraldatud koha ostjalt saadud (§ 25) selle koha obligatsioone.“

Põllutööminister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Siin on täiendavalt selgitatud, nagu oleks Saaremaa maakorralduse ametnikud mõnes kohas vale protokolle kokku seadnud.

(Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi O. Gustavson.)

Mis ajal, missuguse asjatoimetuse puhul, see praegu ei ole selge. Aga kui härra Jõeäär oleks selle varem Põllutööministeeriumile teatavaks teinud, siis oleks ammu juurdlus tehtud ja asi selgitatud. Mulle on need asjaolud seniajani täiesti teadmata olnud.

Mis arupärimisse enesesse puutub, siis on ühelt poolt räägitud sellest, et tähtsust ei ole kinni peetud, ja praeguselt Põllutööministrilt päritakse aru, mispärasest ei ole 1927. või 1928. a. mõnesugustes seadustes ettenähtud tähtaegadest kinni peetud. Ma ei tea, kuidas praegune Põllutööminister peab sellele vastama, ja mis ta vastata saab. Mulle paistab, et on väga selgesti vastatud, kui ma näitasin, et viimased tähtajad, mis seaduses ette nähtud, möödusid 1928. a. lõpul.

Mis puutub Põllutööministeeriumi praegusse tegevusse, siis ei ole Põllutööministeerium kunagi nii toiminud, et asju võib niikaugele viivitada kui tahes, vaid on alati oma aparati sundinud töötama niipalju kui see võimalik. Ma juba tähendasin, et 1. maini on ministeerium kooramatud asundusetalude kruntimisega ja plaanide kinnitamisega. Peale selle on terve rida popsiküsimusi määratud otsustamisele. Kogusummas on umbes 200 toimetust maikuu kestel otsustamisel. Ma arvan, et Riigikogu liikmetele küllalt selge on, et Põllutööministeerium asjaga kuidagi ei venita. Selle juures peab arvesse võtma, et ei saa kõigil juhtudel ette öelda. et need asjad toimitakse ilmtingimata tulev aasta jooksul, sest mõne asja lõpetamine ei olene alati ainult Põllutööministeeriumist, vaid ka pooltest. Härra Jõeäär tunneb kohtuprotsesse ja teab, et uurimised võivad kesta aastaid. Aga Põllutööministeeriumil on igatahes hea tahe järelejäädud toimetusi käesoleva aasta jooksul läbi vaadata, ja on selge, et ta suurel määral kõik täita suudab, ning üle võivad jääda ainult üksikud.

Kõige imelikum paistis mulle rkl. Gustavson'i väide selle kohta, nagu ei oleks

vastavad määrused kokkukõlas seadusega, ning et need asjaolud on viidud kohtulaua ette, kus kohtu korras neid selgitatakse. Aga seejuures tullakse siiski parlamenti ja tahetakse nähtavasti poliitilise võimuga neid küsimusi ette otsustada, õigemini teatavat mõju avaldada tulevasele kohtuotsusele. Ma arvan, kui küsimus on kohulikult arutamisel, oleks õigem olnud ära oodata, kuidas kohus oma seisukoha võtnud.

Kui asja sisulist külge puudutame, siis näeme, et tahetakse praeguselt Põllutöoministrilt aru pärida, et vaadake, mis pärast on niisugused seadused ja määrused välja antud ja niiviisi seadusi tõlgitsetud. Ma ütlen, seadus, millele tähelepanu juhitud, on avaldatud Riigi Teatajas 1928. a. Selle seaduse teostamiseks on valitsuse poolt antud määrus, mis avaldatud Riigi Teatajas 22. märtsil 1929, tähendab, ka mitte praeguse valitsuse ajal. Ma võin öelda, et mul isiklikult ei ole ühtki põhimõttelikku kaebust ega asjatoimetust popsiküsimuses olnud, ja mul ei ole põhjust olnud mingeid direktiive anda popsi-asjade lahendamiseks, vaid need direktiivid on kõik varem antud, nende järgi on käidud, ja mina ei tea, kuidas praegune valitsus võiks vastust anda nende tegude eest, mis enne teda sündinud. (J. Soots, põl: Missugune valitsus siis oli?)

Nii et minule paistab küll, et see arupärimine oleks tulnud juhtida mõne eelmise valitsuse vastu, kuid meil ei ole viisiks aru pärida endistelt valitsuse liikmetelt. Praegustel valitsuse liikmetel ei ole aga neis küsimustes Riigikogule midagi vastata.

Juhataja: Kannan ette üleminekuvormelid.

Rkl. Gustavson'ilt on motiveeritud ülemineku-vormel:

„Ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastuse O. Gustavson'i, L. Johanson'i ja J. Voiman'i arupärimisele popsikohtade korraldamisega viivitamise kohta, tunnustab Riigikogu antud vastuse ebarahuldavaks ja läheb päevakorras edasi.“

Rkl. Sumbert'ilt on lihtülemineku-vormel:

„Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele popsikohtade korraldamisega viivitamise kohta: Riigikogu, ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastuse selles küsimuses, läheb päevakorras edasi.“

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud rahvasaadikud! Kõigepealt pean öien-dama vahelhüide puhul seda ebaõiget seletust, nagu oleksid määrused, millest siin jutt oli, määrused, mis välja antud sel ajal,

kui sotsialistid valitsusest osa võtsid, selles süüdi, et popsidele Saaremaal liiga tehtud. (K. Tonkman, põl: Ega neile liiga tehtud pole!) Tähendab, Teie ütlete, need määrused on head, ja seega ei ole ka teie arvates määrustega liiga tehtud.

Lugu on nimelt nõnda. Kui neid määrusi tõepoolest oleks nõnda käsitatud, nagu need valitsuse poolt välja antud, siis ei oleks saanud liigategemist olla. Määrustes on otsekohe öeldud, nimelt § 19-das: „Juurdelõike suurust tuleb kõigil võimalikkudel juhtudel sääraselt määrata, et maakasutajal või omanikul võimalus jääks loomi senise majapidamise ulatuses ülal pidada aasta läbi.“

Selle lõike sissevõtmise ajalugu võib-olla huvitab ka Riigikogu liikmeid.

Põllutöoministeriumi poolt esitati määrused Vabariigi Valitsusele ilma selle lõiketa, ja siis oleks tõepoolest tekkinud vastolu nende määruste esimese lõike ja seaduse vahel, sest seadus ütleb otsekohe, et seniseid majapidamisi tuleb alles hoida, ja nende majapidamiste alleshoidmiseks tuleb maad juurde anda kuni 8 ha, ka eramaadest.

Määruste § 19. esimene osa aga ei võimalda seda. Sellele juhiti siis Vabariigi Valitsuse tähelepanu, esitati märgukirjad Vabariigi Valitsusele ja Põllutöoministeriumile. Korraldati nõupidamine, millest osa võttis endine põllutöominister härra Soonberg, sellest võttis osa ka härra Sinberg, ka minul oli au sellest osa võtta, samuti võtsid sellest nõupidamisest osa selleaegne Riigivanem Rei ja rkl. Kärner. Nõupidamisel jõuti kokkuleppele, et kõigile väikemaapidajale, olgu nemad siis popsid või pärisomanduseks kreposteeritud väikekohtade omanikud, tuleb ka heinamaad juurde anda, kui nende senine maatükk ei võimalda loomi ülal pidada aasta läbi. Vastavalt kokkuleppele täiendati määruste § 19. uue lõikega ja sellele vastavalt hakati ka kohapeal kavu kokku seadma, ma võiksin neid kavu ette lugeda, mis kokku seati vastavalt määrustele sel ajal, kui sotsialistid valitsusest osa võtsid. Nende kavade järgi anti väikekohaomanikkudele juurdelõikeid mitte ainult karjamaast, vaid ka heinamaast.

Kui uus valitsus astus ametisse, siis oli mul juhuse kohata Tallinnas Saaremaa riigimaadeülemat, kes ütles, et ta saanud hirmsa peapesu niisuguste kavade kokkuseadmise eest, kus juurdelõikeid antakse mitte ainult karjamaast, vaid ka heinamaast.

Vahepeal pidi siis midagi juhtuma valitsuses, sest millega võiks muidu seletada, et määrusi hakati teisiti seletama, nimelt, et heinamaast juurdelõikeid võib

anda ainult niisugusel korral, kui seda võimaldavad riigi tagavaramaad, ei milgil tingimisel aga eramaadest. See seletamisviis sai alguse Põllutöoministeeriumi poolt. Kas härra minister sellest teab või mitte, seda ma ei tea. Härra minister ütleb aga, et tema poole ei ole nende küsimustega pööratud. Tähendab, maakorralduse peavalitsus saadab juhtnööre koha peale selleks, et endiste määruste põhjal kokkuseatud kavad ümber muudetak, ilma et härra minister selleks mingit tõuget oleks andnud. (V a h e l h ü e keskelt.) Aga sääraseid juhtnöörid on maakorralduse peavalitsuse poolt tulnud. Kas maakorralduse peavalitsus õieti sellest seadusest aru saab või mitte, seda meie siin ei otsusta, siin ütleb kohus oma lõppotsuse, kuidas seadust tuleb seletada.

Härra Sumberg'ile peaksin tähendada, et Saaremaal sünnivad popsikohade korraldamisel veidi teistviisi kui mandril, ja nähtavasti seetõttu ta ei saanud aru rkl. Gustavson'i kõnest, kellele nimelt etteheide oli sihitud. Mandril popsidele juurdelõikeid ei anta. Siin otsustab asja esimeses astmes valla korralduse komisjon, ja siis läheb asi maakonna maakorralduse komisjoni. Juurdelõigete andmine Saaremaal sünnib Vabariigi Valitsuse poolt antud määruste põhjal järgmiselt: „Juurdelõigete määramise tarvidust ja võimalust väikema- ja majapidamistele Saaremaal selgitab koha peal maakorraldaja ja seab kokku maa juurdeandmise kava Maakorralduse seaduse (RT 23 — 1926) § 22. alusel kokkukutsutaval korraldusepiirkonna maavaldajate koosolekul.“ Nii et esialgse kava kokkuseadmine on antud maakorraldaja hooleks.

Nüüd ma tulen selle juurde, mis see maakorraldaja seal teeb, millest ka härra Gustavson siin rääkis, ja toon andmed tema poolt etteoodud väidete tõenduseks minul olevatest aktidest. Kõigepealt tuli peakomisjonis arutamisele juba 1929. a. kaebus Tahula-Lilbi külade lapimaade korraldusepiirkonna väikema- ja majapidamistele maa juurdeandmise kava kinnitamise asjas. Seal Tahula-Lilbi külas on umbes kümnekond talu ja sama arv väikemaapidajaid popse, nii et seal ühe talu kohta ei tule rohkem, kui üks popsikoht. Peale selle Tahula külast vahetati riigile ühe eriotstarbekoha vastu üks talu selleks, et selle talu maade arvel rahuldada väikemaapidajaid ja vabadikke. Nii et seal tegelikult mingit vajadust ei oleks olnud nii väga kitsilt popsidega ümber käia, — terve talu oli jagamiseks olemas.

Mis aga sündis? Iga maasoovijaga oli midagi imelikku juhtunud. Peab tähendada, et maa juurdesaamine praegusel ajal ei ole enam nii lihtne, kui see endise

seaduse järgi oli. Siis otsustas vallakomisjon maad juurde anda igale popsile 5—8 ha. Praegu võivad aga maad juurde saada ainult need, kellel loomi on ja ainult loomade üksuste arvude vastavalt võib maad juurde saada. Maa juurdeandmisega tahetakse vähemast seniseid, olemasolevaid väikemaapidamisi hävinemisest päästa ja alles hoida. Tähendab, ainult siis, kui on kindlaks tehtud, et väikemaapidamises loomi peetakse, on õigus juurdelõike saamiseks sedavõrt, kuipalju loomade arv seda võimaldab. Peaks siis hoolitsetama vähemalt selle eest, et siingi asi sünniks õigluse ja seaduse piirides. Tahulas aga popsid, kes soovisid maad juurdelõigetena saada, jäid ilma, ja kui ma ei eksi, ainult ühele võimaldati maad juurdelõikena. Kõik maast ilmajäänud esitasid kaebused, ja muuseas üks edasikaebajatest, Marie Saar, kirjutab oma kaebuses järgmist: „Maakorraldaja härra Kender'i poolt etteoodud väide“, vahe-märkusena ütlen, et maakorraldaja seab kavad kokku ja tähendab neis alused, mis põhjal ta maast kedagi ilma jätab, „nii kui ei oleks minul pärijaid esimeses ega teises suguluse- ja hõimluseastmes, on ebaõige“ — see on sagedasti ettekäändeks, mis annab võimaluse maast ilma jätta, — „ja ta tuleks vastutusele võtta N. S. § 362. põhjal, ametlikus paberis valeteadete etteotomise eest. Minul on vend Andrei Hansen, õde Helena Hansen, õde Melanie Riisik, sündinud Hansen, surnud venna Ivan Hansen'i poeg, Aleksander Hansen, peale selle surnud venna Evstafi Hansen'i lapsed, kes kõik pärijad. peale selle on mehel vennalapsed. Igatahes on minu õed ja vennad otsekohe sed pärijad.“ Tähendab, edasikaebaja toob ette andmed, mis lükkavad ümber protokollis sissekantud ebaõiged teated. Peakomisjon otsustas selle asja päris õieti, leides, et siin on seadust rikutud, ja saatis kava tagasi maakonna komisjonile uueks otsustamiseks. Ma ei tea, kas komisjon on esinenud prokuratuurile maakorraldaja vastutuselevõtmise asjus, selleks puuduvad mul andmed, kuid asi iseenesest vahepeal ei ole paremaks läinud. Sel aastal tuli terve rida asju otsustamiseks, ja seal selgus muu seas analoogilisi asju. Pean ütlema, et maakorraldajatel kohapeal on, vaatamata sellele, et seadustega neile liiga suuri volitusi pole antud, tegelikult liiga suured võimalused. Nema on samasugused inimesed kui teised ning asetatud seisukorda, kus kerge sattuda kiusatusse. Sääraseid juhtumeid nägime Vene ajal, kui maade kruntimine oli käimas, ja meie inimesed on ikkagi ka ainult inimesed ning ei pääse mööda väärnähetest. Võiks nimetada palju niisuguseid juhtumeid. Isikli-

kult minu käes on mõnedki asjad ajada olnud, kuid ega need kõik ei ole. Näiteks tuli mul esineda planeerimise peakomisjonis ühes asjas, kus talupidajal oli aetud tema õue aiast piir läbi, ja tema torutatud maa ära võetud ning naabrile, teise talu peremehele antud. Peakomisjon tühistas selle otsuse lõpuks. Kui säärane ülekohus sünnib jõukamate inimeste vahel, kohaomanikkude vahel, siis võite ette kujutada, missuguses seisukorras on kehvem kiht, popsid, kellel mingisugust võimalust ei ole ühes või teises sihis ametnikke mõjutada. See ei tohiks aga nii olla. Riigiametnikud on selleks asetatud, et peaksid olema õiglased ja täpselt seadust täitma, ka siis, kui seadus antud selleks, et kehvemaid kaitsta sel korral, kui nende huvid kokku pörkavad jõukamatega. (V a h e l h ü ü e.) Seaduse järgi peab talitama. Aga niipalju kui mulle on räägitud nende poolt, kes minu poole pöranud, ja isikute poolt, kelle asju on mul tulnud peakomisjonis arutada, kõik erandita seletavad, et maade korraldamisel koha peal popse üldse ei arvestata. Neid ei kutsutagi esialgsetele nõupidamistele ja alles siis, kui kõik juba peremeeste vahel kokku lepitud ja kavad kokku seadud, siis alles kutsutakse nad sinna ja öeldakse, et nii on tehtud. Muidugi sellest momendist tekib neil kaebamise õigus. Aga muuta kava, mis maakorraldaja poolt kokku seadud, on nii maakonna komisjonis kui ka peakomisjonis väga raske. See on väga raske ülesanne, sest seda, mis kohal tehtud, on võimata teisiti üle vaadata, kui Tallinnast kohale sõites. Seda aga ei tehtud ja peab sellega leppima, mis maakorraldajad seletavad. Kohal sünnib suur ülekohus, näiteks öeldakse kava esitamisel, kus inimesed maast ilma jäetud, et neil ei maksa edasi kaevata, siis jäävat nad sellestki ilma, mis neile järele jäänud. Seda võivad tõendada paljud koosolekuist osavõtnud inimesed. Nii sünnivad need asjad, ja ma võin selle eest vastutada, kui kellegi selle kohta kahtlus tekib. Sellest on aga veel vähe kui öeldakse, et ei tohi edasi kaevata, jääte maast ilma. Tooksin ühe näite Maasi vallast, Hindu külast, kus veel kaugemale mindud. Seal olevat popsid tulnud maakorraldaja poolt kokkukutsutud koosolekule ja öelnud lihtsalt, et nad ei soovi saada juurdelõikeid. See avaldus on nii protokolleeritud, ja loomulikult, kui on protokollis säärane avaldus kantud, et pops end ise maast lahti öelnud, talle ka maad enam ei anta. See on päris selge. Kuidas oli aga tegelikult lugu? Protokollis oli maakorraldaja sisse kandnud, et maasaajad Anna Liiman, Tiiu Oller ja Eva Lõhmus ei soovi maad.

Need on vanad naisterahvad, kellele kerge hirmu peale ajada ja keda kerge taltsaks teha. Neile on maakorraldajad kava esitamisel seletanud, et neil ei ole õigust maa saamiseks, sest neil ei olevat päriajaid. Nad jäid küll kava esitamisel oma nõudmise juurde, aga neile anti alla kirjutada protokoll, kus maast loobumise ette nähtud, ja nad kirjutasid sellele alla teadmata, mis protokoll sisaldas. Pärast alles selgus, nad olevat ise endid maast lahti öelnud. Maakorralduse peakomisjon kuulus selles asjas tunnistajad üle. Vassili Tampu, 53 a. vana, tõendas, et oli koha peal kava esitamise juures ja pole kuulnud, et keegi maakasutajatest oleks nõudmisest lahti öelnud. Alla on kirjutatud nad seepärast, et maakorraldaja seletanud, et neil maanõudmise õigust ei ole, kuna neil sugulasi ei ole. Eva Lõhmusel on 1 poeg Johan, naise ja lapsega, elab ema juures, maad pojal ei ole, suvel oli kasutada üks asuniku-sõduri koht; teine poeg on Lõhmusel Venemaal. Anna Liiman'il on 2 tüdart ja õde Maria Kõrs. Tähendab, on päriajaid, ja nad ei võinud endid maast lahti öelda. Inimesed on kõik oma lootuse juurdelõigete saamisele pannud, sest neil ei ole teisi elamisvõimalusi, ja oleks täiesti uskumatu, et nad nüüd korraga oma nõudmistest loobuksid.

Maakorralduse peakomisjon tegi tunnistajate ülekuulamisel selgeks, et protokoll on valesti kokku seadud, ja peakomisjon tühistas selle otsuse. Kohtupalati liige, kes eesistujana osa võttis, kui ta leidis, et siin on ametlikku protokollis valeteadete sissekandmisega tegemist, oleks võinud ametlikult asia prokurörile teatavaks teha. (V a h e l h ü ü e.) See asi oli peakomisjonis arutusel 19. detsembril 1929, ja komisjoni motiivid on järgmised: Maakorralduse peakomisjon asia arutanud leiab, et kaebus tuleb osaliselt rahuldada, kuna tunnistajate seletusega on kindlaks tehtud, et maa juurdesaamisest on mõned lahti öelnud sellepärast, et maakorraldaja seletanud, et neil. kellegi sugulasi ei ole, ei ole maa juurdesaamise õigust. Peakomisjon tühistas otsuse ja kava anti tagasi uuesti kokkuseadmiseks.

Teised, kellele ei ole heinamaad juurde antud, on samas asjas edasi kaevanud Riigikohtule, sest senised maadükid on nii väikesed, et loomade ületalvepidamist ei võimalda. Need andmed ei ole tuulest võetud, vaid ametlikkudest komisjoni aktidest. Oleks loomulik, et kui komisjonile sääraseid asjaid selgeks tehakse, siis ta neist ex officio peaks prokurörile teatama. Kui sääraseid asjaid sünnivad, siis peaks selge olema, et kui juba valeandmeid kantakse protokollis, siis tehakse seda

selleks, et ilma jätta popsi maast. Nii et heatahtlikust suhtumisest popsidesse ei saa siin juttugi olla. Säärase teotsemise tagajärjel on tekkinud terve rida protsesse. Siin on praegu mul terve rida akte administratiiv protsesside kohta. Kehval inimesel ei ole kohtuskäimine kerge asi, ja sundida kehvaid inimesi oma õigust taga nõudma kohtuteel, mis neile võrdlemisi raske, ei oleks õiglane. Siin peaks selge olema, et neile väikestele inimestele ülekohut ei tohiks teha, ja riigiasutused peaksid selle järele valvama, et popsidele ülekohut ei tehtaks. Need inimesed on samuti Eesti Vabariigi kodanikud, ja Eesti Vabariik peaks kindlustama, et nendega õiglaselt ümber käidaks. Igal üksikul juhul on see terve kurbmäng, mis kohapeal sünnib säärase talitamise tagajärjel. Neil perekondadel on lapsed. Neid peaks kasvatatama nii, et neist head riigikodanikud tuleksid nad võetaks ka omal ajal kaitsevärke, ja nad on kohustatud Eesti riiki teenima samuti kui teisedki. Kuidas on aga neil perekondadel võimalus oma lapsi üles kasvatada, kui nad sunnitud oma majapidamise hävitama? Säärane talituseviis oleks täiesti lubamatu nende inimeste suhtes. Saaremaal ei ole üksi popsid, kes talumaadel asuvad, säärases seisukorras, vaid seal on ka nõndanimetatud kroonuvalla vabadikud, kellel põldu tiin või rohkem, heinamaad ja karjamaad aga sugugi pole, samasuguses seisukorras. Neid on seal tuhandeid sääraseid väikemaapidamised. Ka need tahetakse hävitada. See küsimus peaks tõsiselt käsitlemisele võetama, et nende popside suhtes õiglaselt talitataks. Ja ametnikkudele, kes kohapeal teotsevad, peaks ministeerium ütlema, et nad nii teotseksid, kuidas seadus nõuab. Ministeerium talitab aga vastupidi: instruerib neid seadusterikkumisele.

H. S u m b e r g (rhv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin paar faktilist märkust teha. Kui härra Gustavson siin tähendas, et ei ole võimalik vastutusele võtta Saaremaa maakorraldajaid, siis mulle jääb arusaamatuks, miks seal peaksid maksma teistsugused normid kui Suuremaal. Selles vastutusele võtmises ei ole mingit vahet Saaremaa ja Suuremaa vahel.

Mulle jääb ka arusaamatuks see seisukoht, millest rääkis härra Jõeäär. Kui niisugused asjad sünnivad, siis neid võib igalpool ette tulla. Teie ütlesite väga õieti, et iga ametnik on inimene ja jääb inimeseks oma nõrkustega. (A. O i n a s, stp: Sel alal on neid nõrkusi liiga palju.) Mina räägin sellest, et kaks teed on, kas lahendatakse need seadustest üleastumised kohtu teel, või kutsutakse üleastuja ame-

tist ära. Kaks võimalust on. Nüüd räägiti siin, et härra Kender kõnnib Saaremaal, nagu väike vürst ringi, ja toimib nii, kuidas popsi nägu talle meeldib. Minu härrad, siin Riigikogus istuvad Saaremaa esindajad, ja mina ei saa aru, miks ei esita nad küsimust, kuidas on võinud tekkida säärane olukord, et dokumentide võltsijaid Saaremaal vastutusele ei võeta. See oleks õige küsimine, sellest saaksin ma aru.

Kui härra Jõeäär toob faktid ette, mis seal Saaremaal sündinud, ja ma usun, et nad tõesti on sündinud, siis minu arvates oleks esimene käik prokuratuuri, ja ma loodan, et prokuratuur samme astub, et võltsijad vastutusele võetaks. Kui meie aga tuleme siin ainult kaebama, et meie tahame õigust nõuda Saaremaa popsidele, siis tunnistame seega, et see on üldine pahe, mille vastu Riigikogu peab seisukoha võtma, ja teised selleks kutsutud võimud ei suuda selle Saaremaa kindrali vastu võidelda.

Siin peaks aga teatama prokuratuurile, et tunnistajad üle kuulatakse ja kõigekülgselt selgusele jõutaks, mis tõepoolest on korda saadetud, nii et üks kuritegeline inimene karistuse saaks. Vähe on öelda, et tuleb kohalt ära kutsuda, vaid kui kurjategija on kurja teinud, siis peab ta ka karistuse saama. (V a h e l h ü ü e.) Põllutööministril ei ole õigust kedagi kinni panna. (K. P ä t s, põl: Ega need ei ole ka Põllutööministeeriumi alla käivad komisjonid, need on pool kohtukomisjonid.) Kui süütegu teada, tuleb vastutusele võtta. (V a h e l h ü ü e paremalt poolt.) Administratiiv-võimul on raske neis asjus ülemuse korras seisukohta võtta, kus kriminaalsüüdistused on, enne kui pole kuritegu kindlaks tehtud.

Te näete, detsembrikuul sai see teatavaks, ja Teil, härra Jõeäär, oli kannatust kanda seda rahulikult oma hingelises vaikuses, ilma et oleksite katsunud päästa kurjategijate käest Saaremaa popse.

Kui nähakse, et võimu rikutakse, siis ei ole õige seda alla neelata, vaid tuleb sellele käik anda. Neile küsimustele tahtsin tähelepanu juhtida.

Ei saa öelda, et Saaremaa mees halvem oleks, kui meiemaa inimene, võibolla teeb Saaremaa inimene rohkem tööd, kui meiemaa oma. Siin ei saa ka öelda, et tegemist üldise pahega. Kui need küsimused on likvideeritavad selle korra järgi, mis meil maksab, siis peab seda otsekohe tegema.

Need on küsimused, mille juures pidasin vajalikuks peatuda.

Põllutööminister A. K e r e m: Kui siin Saaremaa maakorralduse komisjonist

räägiti, et ta seadusevastase teoga toime saanud, siis tuuakse tõenduseks ette kiri, mille keegi paluja peakomisjonile kirjutatud. Mul ei ole otsekoheseid andmeid vastuvaidlemiseks, kuidas Saaremaa maakorraldaja tegevus tõepoolest oli, sest küsimus on esmakordselt alles siin täna üles kerkinud. Aga vaatame, missugune eellugu sellel on. Ülestõstetud küsimusi on loodetavasti arutanud Saaremaa maakorralduse komisjon, kelle liikmeiks maavalitsuse esimees ja teised rahukohtuniku eesistumisel. Kui nüüd siin ettekantud kriminaalse iseloomuga asi oleks komisjonile teatavaks saanud, ma ei kahtle, et siis eesistuja, kohtu liige, asjale kohe seadusliku käigu oleks andnud. Ka peakomisjonis istub kohtupalati liige, kes kohtupraktisega niivõrt kursis, et ta säärast asja tähele panemata ei oleks jätnud. Aga et samme ei ole astunud, siis nähtavasti ei ole asi ikka nii, nagu palvekirjas kirjutatud. (A. Jõeäär, stp: See kaebus on esitatud peakomisjonile Tallinnas, mitte Saaremaal. — K. Päts, põl: Paber on kannatlik!) See on teine lugu.

Edasi, härra Jõeäär andis järele, et määrus on seadusepärane ja seadusega kokkukõlas, ehkki härra Gustavson eriti sellele vastu vaidles ja ütles, et määrus ei ole seadusepärane, ja maakorralduse organite tõlgitsemised ei ole õiged. Mina loeksin määruse selle osa ette, mille vastu vaieldi, ja seal öeldakse järgmist: „Eramaadest juurdelõigete määramisel võetakse aluseks: a) väikemaapidaja ainukasutamisel olevad maatükid ja b) ühiselt kasutada olevatest maadest maa-alad senise kasutamise ulatuses“. Edasi ma ei loe, sest pilt on selge. Järgneb kolmas lõige, et juurdelõike suurust tuleb kõigil võimalikkudel juhtudel j.n.e., kuidas siin juba varemalt ette kanti. Selle kolmanda lõike alusel tahetakse seletada, et juurdelõikeid võib anda eramaadest selles ulatuses, kui seda seni ei ole olnud. Maakorralduse organid aga ütlevad, et kui asi nii, siis milleks esimese kahe punkti alla see piiratud.

Kui siin oli juttu Saaremaast, et Saaremaa riigimaadeülemale olevat peapesu tehtud kavade kokkuseadmise pärast, siis pean ütlema, et peapesust ei või juttugi olla. Kava seati maakorraldaja poolt kokku, kuid maakorralduse komisjon muutis selle kava. Pärast seda olid läbirääkimised kohaliku maakorralduse komisjoni, omanikkude ja peakomisjoni liikmete vahel. Jõuti ühisele arusaamisele, et määrusest tuleb teisiti aru saada. (A. Jõeäär, stp: Nii et see ei ole sotsialistliku valitsuse süü!) Kas komisjoni liikmete omavaheline nõupidamine oli enne või pärast juulikuud, seda ma küll praegu ei

tea kinnitada, võimalik, et see oli ka sotsialistliku valitsuse päevil. (A. Jõeäär, stp: Öeldi, et määrusi, mis sotsialistliku valitsuse ajal tehtud, meie ei tunnusta.) Minul ei ole teada, ja mina ka ei usu, et niisugust ütlust keegi oleks tarvitanud.

Mina arvan, kuna autoriteetlik kohus seda küsimust arutab ja oma autoriteetliku seletuse annab, siis ei pruugi ma oma seletusega ette rutata.

Vaheaeg kl. 12.14 min. — kl. 12.35 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees
R. Penno.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi
O. Gustavson.

A. Jõeäär (stp, fakt. märk.): Faktilise märkusena tähendan härra Põllutöömistri poolt ettetoodud väite ümberlükkamiseks seda, et omal ajal Saaremaal Kaarma-Suure valla Saia küla väikemaapidajatele maa juurdeandmise kava kokku seati vastavalt samadele juhtnööridele, mis Riigi Teatajas välja kuulutatud, ja selles kavas oli ette nähtud ka heinamaa juurdeandmine vabadikkudele. Hiljem, kui praegune Vabariigi Valitsus ametisse astus, tehti kohalikule maakorralduse komisjonile ülesandeks — ma ei tea, kas ametliku paberiga või sel teel, et kohapeale sõitis maakorralduse peavalitsuse esindaja — see kava tühistada. Järelikult oli võimalik seda seadusenormi üht viisi seletada, ja pärast, kui praegune valitsus ametisse astus, siis leiti võimalus vastupidist seletada.

Teiseks härra Sumberg'i poolt ettetoodud küsimuse kohta on mul au tähendada, et sellesse ametlikku dokumenti, mille võltsimisest siin jutt oli, on sisse kantud järgmist: „Maa juurdesaamise õigust ei ole „Niidi“ vabadikkohal, sest koha kasutajal Maria Saarel, kes üksik vanainimene, ei ole pärijaid, esimeses ega teises suguluse- ja hõimluseastmes, pealegi ei ole temal majapidamist, mille alalhoidmiseks maa juurdeandmine tarvilik oleks, kuna ta mingisuguseid loomi ei pea.“ Et tal sugulased esimeses ja teises astmes olemas, see tehti peakomisjoni poolt selgeks ja kanti siin ette. Prokuratuuril on õigus juurdlust alustada, kui temale ükskõik mis teel süütegu teatavaks saab, ja võibolla ka täna ettekantud andmed aitavad kaasa selleks, et prokuratuur selles asjas juurdlust alustaks.

Juhataja avaldab ülemineku-vormelid (lhk. 941).

Motiveeritud ülemineku-vormel lükatakse tagasi.

Lihtülemineku-vormel võetakse vastu.

7. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele maal tööliste elukorterite lammutamise kohta.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Arupärimises ettetoodud tõsiasju, et maal lammutatakse tol ajal, kus valitseb korterikitsikus, ja töölistel, eriti endistel mõisatöolistel, ei ole võimalusi kuskilt ulualust leida, elamiskõlblikke hooneid, ei ole Põllutööminister vastates arupärimisele siit kõnetoolilt ümber lükanud. Tema on tõendanud: „Kasutamiskõlbmatute hoonete hulka satub ka elamiskõlblikke hooneid, kuid see on paratamatu“. Põllutööminister tunnistab, et siiski meil antud oludes lõhutakse ja lammutatakse kõlblikke hooneid, neid hooneid, kus inimesed võiksid edasi elada. Kuid selle vabanduseks toob ette, et see olevat paratamatu, seega hoonete lammutamine olevat möödapääsematu, ja nende edasimüüki soovitab ka siit kõnetoolilt teostada võimalikult pea, sest hoonetest saadud ehitusmaterjali võib kasutada uute hoonete püstitamiseks j.n.e.

Härra Põllutööminister oma ülesannetest kõneldes ütleb, et tema ülesanne on eeskätt varustada korteritega maasaajaid kui ka endisi mõisatöölisi, kellele õigus maad saada, kuna teisi on korteritega juba varustatud ja varustatakse ka edaspidi, niivõrt kui seda võimaldavad kohapealsed olud. Neist ütlustest selgub, et Põllutööminister ei tundnud tarvilikku huvi selle vastu, et maal neid elukortereid, kus inimesed võiksid edasi elada, ei lõhutaks, vaid Põllutööminister seda isegi soovitab kiiremas korras teha. Põllutööminister tähendas, ka riigihoonete kasutajate hulgas leidub sääraseid kodanikke, kellel puudub maasaamise õigus ja kes endile mujalt korterit ei muretse, olgu siis, kui hoone niivõrt ära laguneb, et elamine seal võimatu.

Kui kohapealseid olusid vaadata, siis ei saa öelda, nagu ei tahaks need inimesed, kes elavad endistes mõisahoonetes, mujale korterit muretseda. Põhjuseks on ikkagi see, et korterit maal ei ole lihtsalt olemaski, ja seepärast on võimata neil mujale kolida, kuigi need hooned sagedasti lagunened, nii et neis elamine peaaegu võimatu. Paratamata peavad nad seal edasi elama, sest kuskile minna ei ole nii maal kui ka linnas.

Mis puutub üksikutesse näidetesse, siis Põllutööminister tõendas seda tõsiasja, et Ahjas on neli perekonda, kes elab korteris, kuid need ei olevat asunikud ega maasaamise-õiguslikud mõisatöölised, ja tänavu kevadel olevat nende hooned antud müügile. Ministeriumi poolt olevat seda soovitud tingimusega, et kuue kuu

pärast võidakse see hoone lammutada. Hoone, millest jutt, on aga säärane, et seal inimesed võivad edasi elada, ja neil inimestel ei ole kuskile minna. See hoone on elamiskõlblik. See on tõenduseks, et meil lammutatakse elamiskõlblikke kortereid. Üürnikkudele olevat hoone lammutamisest ette öeldud, tähendas härra minister, ja nende palvele vastatud, et takistus ei ole üürnikkude paigutamiseks vabadesse ruumidesse, kui vabu ruume koha peal olemas. See kuuldu pilkena, muidugi takistus ei ole, aga ei ole koha peal vabu ruume, kui aga vabu ruume ei ole, siis ei tule seniseid ruume lammutada lasta.

Kavastu kohta tuuakse vastuväitena, et seal hooneid lammutatud ei ole. Kavastus on lugu nii, et praegu elatakse endiste mõisade hoonetes, ja elanikke ähvardatakse välja tõsta, seda ei ole ka ümber lükatud.

Kastre asunduses ei olevat mõisatöölise hooneid likvideeritud, kuid suurem õigus olevat selle kohta krundipidajal. Kuigi see peaks töölisel välja tõstma ja hooned lammutama, ei saa Põllutööministerium midagi teha, kuna krunt ei kuulu riigile. Selles see halbust just seisab, et Põllutööministerium annab need maa-alad, millel asuvad elamiskõlblikud hooned, üksikutele krundipidajatele, kes neid hooneid ei taha ja ära lõhuvad. See politika on halb, ja kui seda veel jätkatakse, siis see kahtlemata surub maalt elanikke linna. Mõisatöölisele olevat Põllutööministerium võimaldanud ja võimaldavat ka tulevikus elukorterite saamist niivõrt, kuivõrt võimaldavad seda kohapealsed olud. Nende olude parandamine on ju Põllutööministeriumil täiesti võimalik; kui seda tehtud ei ole, siis on see puudus.

Nii siis ei ole tõsiasjad ümber lükatud. Seisukord on maal elukorterite poolest halb, elukorterite lõhkumist jätkatakse, ja seepärast tuleb Riigikogul ka siin oma sõna öelda. Esitan järgmise ülemineku-vormeli:

„Ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastuse arupärimisele maal tööliste elukorterite lammutamise asjas, peab Riigikogu maal elamiskõlblikkude korterite lammutamise lubamatuks, vaid koguni selle vastu — tulevad tarvitusele võtta kõik abinõud maal tööliste elukorteritega varustamiseks, ja läheb päevakorras edasi.“

Põllutööminister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Alles hiljuti kõnlesime sellest, et asunikukohtade omanduseks müümise juures võib tekkida raskusi, et neile enam hooneid sunnitakse

ostma, kui sellele krundile tarvilik. Kui vastu võtta see vormel, mille rkl. Johanson esitas, siis tuleks mitte ainult kasutuskõlblikke hooned asunikudele kohuseks teha osta, vaid ka kasutuseks kõlbmatuid, kui need elukorteriteks ükstapuha kellele tarvitataavad. (Vahelhüüe.) See oleks samane, kui asunikule üürimaja või võõrastemaja sunduslikuks teha, mille juures ka hoonete korrashoiu kohustus tuleks asunikule panna. Ma saan aru, et asunikule öeldakse, et ta peab paar kuni kolm aastat niisuguseid kortereid seal pidama ja neile inimestele, kes seal elavad, võimaluse andma ümber vaadata ja olukorra kohaselt endid sisse seada. Meie teame, et mõisasüdametes asuvatel kruntidel leidub palju niisuguseid hooned. Osa tuleb tahes või tahtmata lammutada. (L. Johanson'i, stp vahelhüüe.) Härra Johanson, meil on mitu võimalust inimestel oma eluasemeid luua. Siin on riik juba samme astunud ja astub ka edaspidi veel suuremal määral, aga, härra Johanson, kas see oleks otstarbekohane, kui meie hoiaksime inimesi maal, ilma et neil tööd või maad oleks. Tähendab, hoiaksime kinni ainult ühe vana, lagununud ja halva hoone pärast. Vaadake, sel teel meie kedagi edasi viia ei saa. (L. Johanson, stp: Teie arvates peavad inimesed maalt lahkuma?) Härra Johanson, Teie arvake, mida tahate, aga ärge tõlgitsege minu arvamist teisiti, kui see tegelikult on. Uutele eluasemekohadele võib paigutada sääraseid inimesi, kellel mujal tööd ega teenistust ei ole, aga et asunikukohtade piirides inimesi kinni pidada halva toa pärast, ilma et neil tööd või maatükk oleks, see ei ole minu arvates mõistlik politika. Võin öelda, et endised mõisatöölised sagedasti iga aasta muutsid oma elukorterit ja -kohta. Ei ole ka maal säärane seisukord, et nõudmine tööliste järele oleks palju vähenenud, vaid ümberpöörduvalt, meil on maa-kohti, kus töölisi tarvilikul määral leida ei ole. Seepärast ei saa öelda, et töölistele, kes tööd otsib, ei ole anda korterit, vaid harilikult annab tööandja töölistele ka korteri.

L. Johanson (stp): Härra Põllutöömister ei pea õigeks, et inimesed, kes „juhuslikult“ mõisahoones elasid, sinna edasi jääksid, kui maareform teostatakse. Ta nimetab neid inimesteks, kes seal „juhuslikult“ elasid. Kui siin juhuslikkusest juttu võib teha, siis on need inimesed juhuslikud, kes maad kunstlikul teel oma kätte kiskunud. Põllutöömister ütleb, et ei ole kellegi mõistlik politika, kui hoiatakse inimesed kinni ilma tööta ja viletsates korterites. Jutt on sellest, et inimesed elavad neis korterites, mis elamiskõlblikud, ja käivad juhuslikult tööd otsi-

mas, ükskõik missugust tööd nad saavad. Praegu paremaid võimalusi leida ei ole. Kui oleks paremaid võimalusi, siis läheksid juba inimesed ise neist korteritest välja. Muidugi tuleks teistsugust politikat teha ja hoolitseda selle eest, et inimestel oleks tööd ja et neile antaks eluasemekohad. Ma arvan, et Põllutöömister võib öelda, et niipalju ei ole eluasemekohti antud, et kõik, kes maal elavad, võiksid sinna asuda.

Teiseks tähendab Põllutöömister, et see, kes tööd otsib, seda ka leiab, et töökoht ja elukorter on ühes. Ma arvan aga, et ka teile on see teada, et see siiski nii ei ole. Esiteks ei tarvitata taludes sulaseid perekondadega. Võetakse eeskätt ikkagi tööle perekonnapea, see tähendab perekonna toitja, isa. Lapsed, naine, vanaema ja kes sinna perekonda kõik veel kuuluvad, jäävad endaeette elama. See on igapäevane nähtus, et perekonnaliikmed peavad maale elama jääma, kui perekonna toitja endale linnast või mujalt tööd otsima läheb. Ja see nähtus kestab seni, kui ükskord niikaugelt jõutakse plaanikindla ehitusepolitikaga, et tarvilik arv eluasemekohti asutatakse, siis kui see politika läbi viidud, võib alles juttu sellest olla, et vanad hooned tulevad lammutada. Ega kellelgi hale ei ole neist vanadest hoonetest, ja ega nad ka stiilselt ilusad ei ole, aga jutt on sellest, et neil inimestel ei ole kuskile minna, nad peavad paratamata linna valguma tööd otsima. Ja eluasemekohti ei ole ka niipalju, et igähele jätkuks. Üks osa inimesi on, kes elavad mõisahoonetes, mõisatöölise elumajades, kui nad välja tõstetakse, valguvad nad linna, ja sünnib see, mille vastu härra Tonkman siin alati võitleb: inimesed maalt valguvad linna. (K. Tonkman, põl: Jah, aga seal on teised põhjused ka veel.) Teie ütlete muidugi: lõbutsemine. (K. Tonkman, põl: Ei, töötasuvus maal.) Hea küll, ega see ei kõnele ka minu vastu. Mina ütlen, et ei tohi inimestel võimalust võtta maal elada. (J. Teemant, põl: Aidake meid, et töötasuvus maal tõuseks.) Aga mis teie selle tööga teete maal, kui inimesed linna tulevad? Kas võtate tööbörsilt uued inimesed, nende perekonnad jäävad siis ikka linna elama. (K. Tonkman, põl: Teie teate küll, kuidas lugu on.) Siin on tegemist nende inimestega, kes ei ole linnast maale läinud, vaid kes sagedasti ei tea, kuidas linn välja näeb, kes elavad linnast kaugel ja kes elu keskel võibolla 1—2 korda linnas käinud. Ja kui ta linna tuleb, siis ei saa ta orienteeruda. (J. Teemant, põl: Pole meil nii rumalaid enam.) On siiski. Ja ega neid majahoidjate kohti ei ole linnas ka palju, ja „Emsisid“ ei ole ka palju, kellel

100.000 senti on sukasääres, ja kes selle linnatulijale kätte annavad ning sellega ilusa sildiga vürtspoe käima panevad, nagu „Mikumärdis“ on. Ka see on haruldane nähtus.

Siin on niisuguse raske küsimusega tegemist, mille vastu peaksid tundma huvi just põllumehed. See pole ka nende huvides, et inimesed surutakse maalt välja. Kes on käinud neis mõisades, millest ma siin kõnelesin, see teab, et seal ühes neist on jõekaldal endised mõisahooned, kus elavad tööliselised, ja maad, haritud, viljakandvat maad neil seal ei ole, tee käib seal läbi, ja seal ei ole isegi aedu juures, hooned on aga säärased, et inimesed võivad elada. Jõgi on seal, on võimalik ühest asundusest teise minna. Kui on töölisi tarvis, siis tullakse Kavastu, võetakse seal, teatakse, et neid seal on. Kui aga hooned lammutatakse, kus nad siis elavad, kuhu nad peavad minema? Siis peab see inimene tulema linna tööbörssi. Kas see on põllumajanduse huvides? Ei ole, ja seepärast ei saa nii kergesti vaadata sellele küsimusele, et meie oleme huvitatud, et asunikud saaksid hooned, ja et Põllutöoministerium oleks huvitatud, et maaõiguslikud saaksid hooned. Hoonepoliitika, mida valitsus juhib, peab sihitud olema ka sellele, et põllutöölised saaksid korterid ja missugusel kujul seda tehtaks, see on otstarbekohasuse küsimus. Senikaua, kui mingit süsteemi ei ole loodud, ei tohiks hooned maha võtta, vaid tuleks neid hoida. See oleks väga kahjulik meie kitsastes rahalistes oludes, et meie hooned, mis kõlblikud, maha tõmbame ja teised üles ehitame riigi summadega. Kui EKA maha tõmbab paar vana hoonet ja sinna ehitab uue moodsa maja, siis on see kultuuriline nähtus. (Põllutöominister A. Kerem'i vahelhüüe.) Maal pole vanade hoonete lõhkumine nii õigustatud. Aga tuli lõhkuda, ilma selleta ei oleks saanud maareformi teostada, see on selge. Aga lõhkuda võib siis, kui asemele uued ehitatakse. Ka ehituselaenu ei ole õigel ajal kätte antud, ja selle tagajärjel on palju hooned läinud kaduma. Meil on palju hooned ehitatud, kuid siiski mitte nii palju, kui vajame. Ehitamine oleks pidanud palju intensiivsem olema. Ja vaadake, missugused on eramaadele ehitatud hooned. Tuleb meelde tuletada, kuidas Bernard Shaw ütles, et rahvas elumajadega on arenemata, et inimeste eluasemed ei ole muutunud saja aasta jooksul niigi palju, kuipalju naisterahva kübar muutunud ühe aasta jooksul. Vaadake neid sammeldanud katustega hooned, mis ümber vajumas, ja see on praeguse tsivilisatsiooni, kultuuri ajajärgus, kus lennukid lendavad üle maa. See on väga halb

nähtus. (K. Tonkman, põl: Milles seisab siis viga?) Viga seisab selles, et küsimusele ei pöörata tarvilikku tähelepanu. (K. Tonkman, põl: Kes selle vastu on?) Ma ei ütle, et selle vastu ollakse, vaid viga seisab selles, et ei panda küllalt tähele. Inimesed ei pane seda küsimust tähele, kui nad ise säärares oludes ei ole. Inimene ei saa ennast kunagi asetada sääraresse seisukorda, kus teine kannatab, see on inimese loomusele täiesti võõras. Kui näiteks minul käsi maha tõmmatakse, siis ei tunne Teie, härra Tonkman, kunagi seda valu, mis mina. (Põllutöominister A. Kerem: Kaasa tunda võib.) Samuti on lugu, kui ma halvast korteris elan ja seal reuma saan, siis ei tunne Teie seda valu, vaid ikkagi ainult mina. Need on põhjused, mispärast sotsiaalküsimustes tarvilikke pooldajaid pole. (K. Tonkman, põl: Härra Johanson, ma arvan, et meil sotsiaalküsimustes on liiga kaugele mindud.)

Juhataja: Palun kõnelejat mitte segada.

L. Johanson (stp): Ka see on tõenduseks, et meil on tarvis kavakindlat ehitusepoliitikat. Seni aga, kui seda teostatud pole, tuleb hoiduda sellest, et seniseid elamiskõlblikke hooned ei lõhutaks. Arvan, et siin lahkeliisid olla ei tohiks. Vormilistel põhjustel hooned lõhkuda ei ole otstarbekohane. Hooned, kus vähegi ruumi on, ja kus perekonnad elada võivad, peaksid niikauaks alles jääma, kuni paremad asemele ehitatakse.

Ehitatagu maal ilusad puumajad või kivimajad — ühegi vastu meie ei räägi, aga niikaua, kui neid veel pole, peab inimestel ometi peavari olema. Seepärast ei tohiks seniseid hooned lõhkuda. Siin ei tohiks ei Riigikogu liikmetel ega valitsuse liikmetel teist seisukohta olla. See on ju nii selge ja iseenesest mõistetav. (Vahelhüüe: Härra Johanson, aga on nii mitmesuguseid asjaolusid.) Asjaolud ületavad vahel meid, aga on ka asjaolusid, kus inimene võib neid juhtida. Korteri- poliitika on niisugune asjaolu, kus inimesed oma mõistusega, energiaga ja tegevusega võivad väga palju teha.

Juhataja: Rkl. Tõllassepalt on liht- ülemineku-vormel:

„Riigikogu, ära kuulates arupärimise Vabariigi Valitsusele maal tööliste elukorterite lammutamise kohta, Vabariigi Valitsuse vastamise arupärimisele ja sellele järgnenud läbirääkimised, läheb päevakorras edasi.“

Motiveeritud üleminekuvormel (lhk. 946) lükatakse tagasi 30 häälega 20 hääle pooltolemisel.

Lihtülemineku-vormel võetakse vastu.

8. Eesti ja Läti vahel piirihoonega poolitatud kinnisvarade likvideerimise tähtsaja pikendamise protokollki kinnitamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga redaktsiooni komisjoni andmata.

9. Riiklikkude põllumajanduslikkude laenuide liitmise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja R. Kuris.

Pealkiri ja I osa võetakse vastu.

C. Schilling (sks-r, II osa puhul): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui omal ajal see seadus esitati rahaasjanduse komisjonile ühes parandusega, mis härra ministri poolt § 11^a all tehti, siis oli üldine mulje ja arvamine, mitte ainult meie hulgas, vaid ka kaugemal välismaal, niisugune, nagu tahetaks selle seadusega mitte ainult aidata ja kergendust anda maapiidajale-asunikule, vaid ka otsekohe aidata kaasa pantkirjade kursi tõstmiseks, sest iga pantkiri, mille riik välja andnud, on fiktiivne, kui tal turgu ja alust ei ole. Teie teate, et igal tasumaksmise pantkirjal pealkirjana on lause: riik vastutab oma varandusega selle pantkirja väärtuse eest. Kui aga see eeldus rikutakse ja ümber pööratakse, siis rikutakse ka riigi nimel antud kinnituse deklaratsiooni. Kui meie nüüd siin Riigikogus, kelle otsusele vaadatakse mitte ainult meil, vaid mida näeb ka kaugem maailm, kui meie siin neid võimalusi kitsendame ja seega riikliku võlakohustuse diskrediteerime, siis on see minu arvates väga halb ja karuteene riigi prestiihile. Seepärast teen ettepaneku,

II osas juurde võtta § 11^a nii, kui see paragrahv omalajal oli härra Põllutöömistri poolt esitatud: „§ 11^a. Isikud, kes maad saanud Riigimaade põliseks tarvitamiseks või omandamiseks andmise seaduse põhjal, võivad tasuda maakohale Eesti Vabariigi kasuks kinnistatud liidetud riiklikke põllumajanduslikke laenusid ja käesoleva seaduse alusel maakoha sisseseadmiseks antud liitmata laenusid

pantkirjadega, mis riigi poolt antud välja Maaseadusega võõrandatud maade tasu arvel.“

Uus § 11^a võetakse vastu 28 häälega 22 hääle vastu.

II osa ühes täiendusega ja III osa võetakse vastu.

Seaduseelnõu terves sisu võetakse vastu korraga 36 häälega 18 hääle vastu.

10. Riiselja-Ikla raudtee ja Sooba harutee alla maade sundvõõrandamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja V. Hasselblatt.

Seaduseelnõu võetakse vastu redaktsiooniliste parandustega paragrahvide viisi ja terve sisu korraga redaktsiooni komisjoni andmata.

11. Kalapüügi seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Maakomisjoni aruandja A. Kärner.

Üldkomisjoni kaasaruandja A. Jõeäär.

Pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu arutamisel jätan ära teksti ettekandmise.

§§ 3, 5, 9, 13 ja 14 võetakse vastu.

Kaasaruandja A. Jõeäär: Üldkomisjoni nimel panen ette,

§ 15 vastu võtta järgmiselt: „§ 15. Vabariigi Valitsusel on õigus uuri- musteks kalakasvatuse alal ja teaduslikul otstarbel lubada nii erandeid §§ 13. ja 14. eeskirjadest, kui ka kalapüüki keelatud püügiriistadega kinnistes veekogudes.“

Selle paragrahvi vastuvõtmine on tarvilik seaduse kokkukõlastamiseks Läti konventsiooniga.

Põllutöömister A. Kerem: II lugemisel ettetoodud motiividel on minul põhjus selle muudatuse vastu vaielda.

Kaasaruandja A. Jõeääre ettepanek lükatakse tagasi.

J. Fuks (as, § 23. puhul): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut,

võtta § 23. p. 2 lõpp: „püügiriistade ja kalapüüniste äraviimist“.

Et kalapüügiriist ja -püünis üks ja seesama mõiste pole, seda on ka komisjonides, kummas, seda ma ei tea, kas maa- või üldkomisjonis, § 9. juures väljendatud. Nimelt oli valitsuse poolt esitatud

seaduseelnõu § 9. öeldud, et keelatud on üle sõita kalapüügiistadest. Maakomisjoni ettepaneku § 9. on öeldud, et keelatud on üle sõita kalapüünistest. Komisjoni seletuskirjas on põhjendatud, et see parandus olevat redaktsiooniline, kuid mõiste on ikkagi teistsugune: ei tohi kalapüünistest üle sõita ega neid rikkuda. Tegelikude kalurite seisukohast välja minnes on nõutav, et üksikud hooletud vaiu vette ei jäta pärast kalapüüniste äraviimist. Veel hädaohtlikum liikumisele ja kalapüüdmisele on vettejätetud murdunud vaiad, mis vee alt välja ei paista. Sääraste vaiade otsa sattudes võib purustada noodad ja teised püünised. Seepärast peaks Põllutöoministerium oma määrustes nõudma, et vaiad põhja pealt katki murtaks. Võibolla, et oleks tulnud § 23. p. 2 sõna „püügiistad“ asemele „püünised“ võtta, nagu seda tegi üldkomisjon § 9. juures, see oleks olnud loogiline järeldus. Kuid ma ei saanud säärast ettepanekut teha II lugemisel, olin arvamisel, et Riigikogu minu ettepaneku vastu võtab. Kui minu ettepanek täna vastu võetakse, siis võiks ehk redaktsiooni komisjon „püügiistad“ kustutada ja võtta asemele „kalapüünised“, kui leitakse, et see on redaktsiooniline parandus. Seepärast loodan, et minu paranduse-ettepanek vastu võetakse, ja seega seadus kaluritele selgem oleks.

Aruandja A. Jõeäär (lõpusõna): Kriminaalseadustikus on tarvitatud tärimin „püügiistad“.

J. Fuks'i ettepanek lükatakse tagasi.

§ 23 ja sissejuhatus võetakse vastu.

Seaduseelnõu terve sisu võetakse vastu korraka.

12. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus — III lugemisel.

Maakomisjoni aruandja J. Saar.

Üldkomisjoni kaasaruandja A. Jõeäär.

Pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Selle seaduseelnõu III lugemisel jätan ära paragrahvide teksti ettekandmise.

§§ 1 ja 2 võetakse vastu.

(§ 3.)

A. Saar (põl): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut,

§ 3 kustutada.

Meil on püüe ja tahtmine, et asunikud peaksid iseseisvad olema, kuid selle para-

grahvi vastuvõtmisega kujuneb olukord niisuguseks, nagu tahetaks neid teatud viisil hooldamise all edasi hoida. Kümme aastat on igatahes niipalju näidanud, kuipalju kellelgi huvi maa vastu, kuidas ta kohta peab ja pidada võib, ja kas maatükk, mis ta saanud, elujõuline või mitte. Hoonete pealeehitamise nõudmisega ei saa neid maa külge siduda, kui see perekonda ülal ei pea, ja parandused, mis tehtud, ei paranda sugugi asja. Ma usun, et selle aja jooksul on asunikud kasvanud nii suureks, et neid võib usaldada iseseisvarena edasi sammuma, ja seega tuleks kitsendus seadusest kõrvaldada, sest kohtade kokkuostu ärahoidmiseks on niikuinii paragrahv seaduses, mis määrab maade normi, kuipalju ühel isikul võib maad olla.

Kaasaruandja A. Jõeäär (lõpusõna): Härra Saar tähendas, et seaduses on vastav paragrahv, mis võimaldab ära hoida maade kokkuostu, ja selle tõttu ei olevat tarvis tähendatud kitsendust § 3. Kahjaks tema rühmakaaslane härra Holberg tegi II lugemisel paranduse-ettepaneku § 5. kohta, mis peaaegu täiesti annulleerib § 3. ettenähtud võimaluse, ära hoida, et ühe isiku kätte ei satuks mitu kohta. Härra Holberg'i ettepaneku — teises lauses § 5. kustutada sõnad „või kui ei kinnistata, siis maa valdamisele asumise päevast“ — vastuvõtmise tagajärjel on loodud olukord, et kinnistamata võib iga inimene endal pidada kas või kümme kohta. Mingisugust võimalust neid ära võtta ei ole. Seega on § 5. keeld muudetud täiesti nulliks. (K. Päts, põl: Kas sotsialistid nii väga selle poolt on, et väikesed kohad antakse?) Üldkomisjonis ei ole sotsialistide enamus, mina kaitsen üldkomisjoni seisukohta. Selle tõttu arvan, et tuleks rkl. Saare ettepanek tagasi lükata.

§ 3 võetakse vastu.

Kaasaruandja A. Jõeäär (§ 4. puhul): Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, § 4. esimese lõike lõppu juurde lisada sõnad: „kui mõlemad välja antud enne käesoleva seaduse maksma hakkamist ja ehitusekrunt hoonestatud“.

Põhjendused tõin ette II lugemisel. Tähendand veel seda, et selle ettepanekuga ühines ka asunikude esindaja üldkomisjonis. Leiti, silmas pidades meil valitsevat maapuudust, et pole võimalik lubada, et üksikud isikud võiksid saada kaks kohta. Ehk seni neid küll juba mitmele välja antud, kuid peaks vähemast selle eest hoolitsema, et seda tulevikus enam ei sünniks.

Juhataja: (Hääletatakse.) Kaasaruandja A. Jõeääre ettepaneku poolt

on 28 häält, vastu — 29 häält, seega tagasi lükatud. (Kaasaruanaja A. Jõeäär: Palun sedelitega! — Hääletatakse.) Poolt on 29 häält, vastu — 41 häält, erapooletuid — 1, ettepanek on tagasi lükatud.

§ 4 võetakse vastu.

A. Jõeäär (stp, § 5. puhul): II lugemisel võeti vastu härra Holberg'i paranduse-ettepanek, mille järgi kustutati § 5. teisest lausest „või kui ei kinnistata, siis maa valdamisele asumise päevast“. Ma tähendasin juba, et selle paranduse vastuvõtmise tagajärjel viimsed takistused, mis maade koondamiseks seadusse jäänud, ära langevad, sest see asjaolu, kui keegi kohta oma nimele kinnistada ei saa, ei takista kohapidamist. Säärasel korral, kui see kitsendus seadusest välja langeb, võidakse kas 10 või 20 kohta pidada. Ei ole mingit sanktsiooni, et võrandada neid kohti, mis üle käesolevas seaduses ettenähtud normi ulatuvad. Väide, nagu oleks see väljendus juriidiliselt vastuvõtmatu, on põhjendamatu. Seda kaalus üldkomisjon, ja üldkomisjoni enamused leidis, et seaduse järgi on ministriumil võimalus selle redaktsiooni juures, mis komisjoni poolt esitati, abinõusid tarvitusele võtta, et kohtade koondamist ära hoida. Loodan, et need rühmad, kes sääraсте kokkuostmiste tagajärjel kannatanud, peaksid just järele mõtlema enne, kui nad lõplikult III lugemisel otsustavad kõrvaldada igasugused tõkked.

Juhataja: Rkl. Jõeäärelt on ettepanek,

täiendada § 5. teine lause sõnadega: „või kui ei kinnistata, siis maa valdamisele asumise päevast“.

Ettepanek võetakse vastu.

§ 5 võetakse vastu ühes parandusega.

Kaasaruanaja A. Jõeäär: Üldkomisjoni nimel kordan II lugemisel tehtud ettepanekut,

vastu võtta § 5-a järgmise sisuga: „§ 5-a. Riigil on riiklikust maatagavarast lahutatud maakoha põlise tarvitamise või omanduse õiguse võõrandamise, kinkimise või parandamise korral kahe kuu jooksul ostueesõigus, välja arvatud juhtumid, kui maakohat või selle põlise tarvitamise õigus läheb edasi pidaja sugulastele esimeses kolmes sugulusastmes või kahes hõimlusastmes.“

Riik omandab maakoha võõrandamise korral poolte kokkuleppe tingimustel, kinkimise ja parandamise korral seadusliku hindamise alusel määratud hinnaga.

Lähemad määrused ostueesõiguse teostamise korra kohta annab Vabariigi Valitsus.“

Põhjendused tõin ette II lugemisel.

Juhataja: (Hääletatakse.) Poolt on 30 häält, vastu 25 häält, seega on ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 34 häält, vastu — 35 häält, erapooletuid — 1, ettepanek on tagasi lükatud.

§§ 6—8 võetakse vastu.

(§ 9.)

A. Laur (as): Kordan II lugemisel tehtud paranduse-ettepanekut selle paragrahvi juurde. Ja nimelt teen ettepaneku,

1) § 9. teine lõige kustutada;

2) kui see peaks tagasi lükatama, selleks juhaks teen ettepaneku: § 9. teise lõike esimene rida redigeerida järgmiselt: „Kui maasaaja või tema õigusejärglase ja Põllutööministeeriumi vahel maakoha päraldiste realiseerimise asjus kokku lepitud ja maasaaja või tema õigusejärglane ei avalda kuue kuu jooksul,“...

Motiivid tõin ma ette juba I lugemisel, samuti toonitati neid II lugemisel. (M. Laarmann, põl: Aga see põhjendus ei olnud põhjendus.) Tuletaksin neid ainult siinkohal veel meelde.

Mis puutub § 9. teise lõike kustutamisse, siis peab tähendama, et seda kustutamist pooldas ka põllumeeste rühma liige härra Tonkman I lugemisel. Arvan, et põllumeeste kogude rühma tema arvamistega ka solidaarne on. Mis puutub üldse sellesse küsimusse, siis peab tähendama, et teil, lugupeetud Riigikogu liikmed, võibolla ei ole täielikku ettekujutust selle kohta, mis siis võib sündida, kui see paragrahv sel kujul vastu võetakse, nagu ta II lugemisel vastu võetud. Kes asunikudega kokku puutunud, kes nende metsa ja hoonete hindamisega tuttav, see teab väga hästi, kuidas mõnikord suure kiirusega neid hinnati, ja missugused suured puudused seal avalikuks tulnud. Mõned võibolla mõne ametniku kiusliku meele tõttu, aga tihtipeale ka kogemata. Fakt on aga see, et need puudused on avalikuks tulnud niihästi hoonete, kui ka metsade hindamise suhtes. Seda fakti ei saa eitada ka Põllutööministeerium ise.

Üldkomisjoni toodi andmeid, mis näitavad, et on tihtipeale hinnatud mitusada protsenti kõrgemalt kui teistkordsel hindamisel. Et protesteerimise tähtajad mööda lastud, siis teame, et see maal valitsevate asjaolude ja meie rahva aeglase iseloomu tõttu õige sagedasti võib ette

tulla. Ja nüüd on inimesed pandud raskesse seisukorda. Seepärast peaksime võimaluse andma niisuguste asundusetalude päraldisi uuesti hinnata, milliseid loodetavasti ei olegi ehk väga palju. Kuid üksikud on siiski. Meie ei tohiks selle seadusega asunikude seisukorda halvemaks teha kui see seni olnud, ja ei tohiks asunikke panna säärasesse seisukorda, mis võimatu. Seepärast loodan, et meie poolt tehtud parandus lõppude-lõpuks vastu võetakse, sest käesoleva paragrahvi sel kujul vastuvõtmine, nagu see II lugemisel vastu võetud, oleks raskeks hoobiks asunikkudele.

J. F u k s (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Martinson põllumeeste kogude rühmast tähendas härra Lauri kõnele vahele, et kui see ettepanek tagasi lükatakse, siis saavat asunikud rutem peremeesteks. Meie rühm pooldab seda, et asunikud peaksid rutem peremeesteks saama, sest peremeestel on palju soodustusi võrreldes asunikkudega praegu, kus viimased renti maksavad. Siis jääks ära mööda igasuguseid ametkondi ja kantseleisid käimine, ja ka maksudemaksmine on peremeestele hõlbustatud. (K. T o n k m a n, põl: Üks väike häda, siis kaob asunikkude rühm.) Võibolla kaob mõni teine rühm, seda ennustada on enneaegne. Kui meie sunnime inimesi saama peremeesteks seetõttu, et nad peavad Põllutöoministeriumiga kokku leppima vastu oma tahtmist, siis ma ütlen, et sääraselt talitamine ja pealesundimine õige ei ole.

Kaasaruandja A. J õ e ä ä r (lõpu sõna): Üldkomisjonis oli see paranduse ettepanek omalalaj arutamisel ja seal, kui ma ei eksi, ei saanud see rohkem häälil poolt kui 2 asunikkude häält, kõik teised rühmad olid selle vastu, Vabariigi Valitsus oli selle vastu, ja see parandus likati tagasi. Sisu seisab selles, et asunikud tahavad saada selle seadusega peale selle, mis koalitsiooni rühmad endivahel kokku leppides lubanud, ka seda, et hooned, mis hinnatud seniste määruste alusel, tuleksid uuesti enampakkumisele kohapealt äraviiamiseks, ja et asunikud võiksid neid enampakkumisel omandada näiteks kümnenäädiku hinnaga. See on selle paranduse otsustarb, mida tahetakse kätte saada. (A. L a u r, as: Ei ole õige!) Säärast seadust, mis sunniks asunikke oma hooned rendikohalt ära viima, ei ole. Seda kaaluti üldkomisjonis, ja selles asjas olid kõik ühel ja samal arvamisel. Põllutöoministeriumil ei jää sel puhul, kui asunik kindlaksmääratud hinnaga hooned omandada ei taha, muud, kui ta peab need hooned maha müüma enampakkumise teel.

Sellel ostjal, kes tõepoolest peaks hooned maha võtma ja teisale viima, tuleb maha arvata materjalihinnast mahalõhkumise kulu, äravedamise kulu ja teisel kohal üleshitamise kulu. Nii et säärasel korral ei saaks riik materjalihinda, vaid võibolla $\frac{1}{10}$ materjalihinnast.

See oleks selle ettepaneku vastuvõtmise tagajärg, millest oleks kasu üksikutele asunikkudele, kes ei ole seni ajani oma vahekordi hoonete suhtes korraldanud. Enamusele oleks see aga kahjulik, sest see võrra jääksid kõik teised vaesemaks, ja riigikassa saaks see võrra vähem sissetulekut.

Teiseks langeks ära käesoleva seaduse kiire teostamise võimalus. Üks põhjustest, mis pärast seadus esitati, oli, et taheti kiires korras läbi viia kinnistamine omnikkude nimele, ja see on võimalik, kui kinnistamine viiakse läbi tervete asunduste kaupa.

Säärasel korral, kui auk sisse jääks, kui üksikud asunikud, kes tahavad hooned odavamalt kätte saada, takistaksid kinnistamist, tekiks olukord, et võimalik ei ole ühekorraga terve asunduse kinnistamist läbi viia, ja seega takistataks seaduse sihti, kinnistamiste kiirendamist. Vaatamata sellele, et seaduse määrused, mille alusel kinnistamist toimetatakse, on kõigi kodanikkude jaoks ühesugused, — on Riigi Teatajas välja kuulutatud, — tahetakse üksikutele seadustest ja määrustest teha erand, mida õiguslikust seisukorrast välja minnes lubada ei võiks. Seepärast ei saa ma ettepanekutega ühineda.

A. L a u r (as, fakt. märk.): Faktilise märkusena tahaksin öelda, et härra Jõeääre märkus, nagu võiks asunik oksjoniteel ostetud hooned maha lõhkumata kasutada, seega suurt vahekasu saada, ei vasta tõele, sest määrused näevad ette, et kui keegi on oma krundil oleva hoone oksjoniteel ostnud, kui hoone müüdüd äravedamiseks, siis peab ta selle maha lõhkuma, kui ta ei taha, et hinda juurde pannakse.

Härra Jõeääre seletustest paistab, et ta ei tunne määrusi. (K. E i n b u n d, põl: Vormiliselt on Teil õigus, aga sisuliselt mitte.) Sisuliselt on see absurd.

J u h a t a j a: Palun jääda faktilise märkuse piiridesse.

A. L a u r (as): Vormiliselt on see õige. Ka ministeeriumil on niisugune seisukoht. Kui oksjoniteel on hoone müüdüd, siis Vabariigi Valitsuse määruste põhjal peab selle maha lõhkuma. (V a h e l h ü ü d e d.)

R. K u r i s (as, fakt. märk.): Asjaliku märkusena tahtsin tähendada, et

minu eelkõneleja poolt toodud faktid vastavad tõele. Kui kurb see ka ei ole, aga see on nii. Seal on puudused, ja selle tõttu on tekkinud olukord, millest inimesed aru ei saa. Teise faktina võiksin tuua näite, kus inimesel on krundil mitte mets, vaid saared, mille suurus isesugune, 3 jalga läbimõõt ja pikkus üks süld, (Vahelhüüe: Mis faktiline märkus see on?)

Juhataja: Rkl. Kuris, ma palun faktilise märkuse piiridesse jääda.

R. Kuris (as): ja see saarestik on hinnatud 300 tuhandele sendile. Nüüd küttepuu asjatundjate poolt öeldakse talupidajale, et see küttepuudeks hinnatult, mida need saarekrässid ka tegelikult on, maksab 25.000. (A. Anderkopp, töer: Öelge otsekoheselt välja, et teie tahate odavama hinna peale suruda.) Mitte odavama, see on kõrgem kui turuhind. Tal uut metsahindamise võimalust ei ole, ja visatakse seega kohast välja. Meie ei taha niisugust olukorda luua.

Juhataja: Rkl. Laurilt on ettepanek, § 9. teine lõige kustutada. See kui puht eitav ettepanek ei tule hääletamisele. Panen hääletamisele teise lõike eraldi. (Hääletatakse.) On otsustatud teine lõige sisse jätta.

Hääletamisele tuleb rkl. Lauri paranduse-ettepanek teise lõike täiendamise kohta. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasilükatud.

(Hääletatakse.) § 9 on vastu võetud.

13. Järgmise koosoleku määramine.

Sekretär A. Schulbach (korra kohta): Teen ettepaneku,

Riigikogu järgmine koosolek pidada homme, 12. aprillil, kell 10 hommi-

Koosolek lõpeb kell 14.26 min.

õige.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

kul. (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 52, lisa nr. 12).

J. Fuks (as, korra kohta): Mina vaidleksin selle ettepaneku vastu, nimelt et pidada järgmine Riigikogu koosolek homme, kell 10 hommikul. Mina teen ettepaneku,

pidada järgmine Riigikogu koosolek täna, kell 5 p. l. sama päevakorraga, mis ette kanti.

Juhataja: Õienduseks juhiksin Riigikogu tähelepanu sellele, et täna koosolekut pidada sama päevakorraga, mis ette kanti, ei ole võimalik, ja seda ettepanekut kodukorra põhjal hääletamisele panna ei saa, sest selles päevakorras arutamisele-tulevad seaduseelnõud jagati välja alles täna. (Vahelhüüe: Kui Fuks nõuab, miks siis ei saa täna pidada?)

A. Tupits (põl, korra kohta): Härra Fuks tegi ettepaneku vist selles lootuses, et võiks Riigikogu töö täna lõpetada. Täna õhtupoolikul aga Riigikogu koosolekut pidada ei saa, sest sel juhul ei saaks komisjonid, kellel tarvis homme päevakorras-olevaid ja kiireiseloumulisi seaduseelnõusid vastu võtta, koosolekuid pidada. (J. Fuks, as: Kas meie siis masindama hakkame?) Mina arvan, et tuleks juhatuse ettepanek vastu võtta, ja siis saame homme oma töö lõpetada.

Sekretäri ettepanek võetakse vastu.

M. Juhkam (töer, kohalt, korra kohta): Teen ettepaneku, lõpetada koosolek.

Ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Kinnitan.

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

